

Välkommen hit!

Om arbetet i Stockholms stifts församlingar
för människor på flykt 2016 till 2020

Svenska kyrkan
STOCKHOLMS STIFT

Välkommen hit!

Om arbetet i Stockholms stifts församlingar
för människor på flykt 2016 till 2020

Välkommen hit!

Utgiven av Svenska kyrkan, Stockholms stift

Box 16306 • 103 25 Stockholm

TEL: 08-508 940 00

EPOST: sthlm.stift@svenskakyrkan.se

www.svenskakyrkan.se/stockholmsstift

PROJEKTLEDARE: Johanna Linder och Katinka Levin

FÖRFATTARE DÄR INTE ANNAT ANGES: Johanna Linder, Katinka Levin och Martina Croner.

REDAKTÖR: Lasse Söderberg

GRAFISK FORM: Eva Widegren Snällström

OMSLAGSBILD: Istockphoto

FOTOGRAFER: Annika Andersson s. 35, Magnus Aronson s. 5, s. 18, 25, 26, 28, 41, 42, 46, 48, 50, 51, 56

Martina Croner s. 36 • Magnus Helmnér s. 38 • Istockphoto s. 9 • Johannes Frandsen/IKON s. 32, 33

Frankie Fouganthin s. 10, 17 • Annegret Krellner s. 14 Johanna Linder s. 13, 39, 40, 54, 55

Gunnar Menander GMPP/IKON s. 11 • Ramin-Mohabat@gmx.de s. 15 • Stefan Pettersson s. 44

Emelie Simmons s. 22 • Alexandra Wingqvist s. 19.

TRYCK: Typografiska ateljén, Stockholm 2020

Innehåll

Förord – Vår kristna tro får politiska konsekvenser	5
Kyrkostyrelsen har prioriterat arbetet med asylsökande och flyktingar	6
Inledning	7
Kyrkostyrelsens ekonomiska medel – en förutsättning	7
Inspiration till fortsatt inkluderingsarbete	8
Flyktingpolitiken i Sverige och Europa	9
Kritik mot medicinska ålderbedömningar	10
Den tillfälliga lagen blir permanent	10
Majoriteten vill ha fortsatt medmänsklighet	11
Fast på en ö i Grekland	13
Konferens om asylrätten i Europa	13
Omänskliga förhållanden i flyktinglägren	14
Humanitär katastrof efter branden på Lesbos	15
Så stärks tillit och demokrati	16
Ärkebiskopen säger stoppppp	16
Undanröja hinder för social sammanhållning	16
Social hållbarhet – fokus Tillit och demokrati	17
Religionsdialog stärker social sammanhållning	18
Ömsesidighet i fokus för Goda grannars interreligiösa arbete	19
Goda grannar finns i fler församlingar	20
Newcomers – mötesplats för HBTQI-flyktingar	20
Tillgång till kultur är demokratistärkande	21
Kulturverksamheter som bygger gemenskap	21
Vi är del av samma mänsklighet	22
Språkträning och nya vänner	23
Satsningarna har resulterat i förbättrad inkludering	23
Var ska jag sova? Vad ska jag äta?	24
Akut stöd och långsiktigt inkluderingsarbete hänger ihop	24
De basala behoven behöver mötas först	24
Sovplatser leder till integration	25
Tak över huvudet – en mänsklig rättighet	25
Ett mål mat om dagen	26
Stor utsatthet bland asylsökande	27
Det psykosociala stödet – diakoni i utveckling	28
Ett stöd för hela människan	28
Rättighetsbaserat arbete	29
Diakoner och integrationssamordnare i främsta ledet	29
Vikten av mandat och ledning	29
Goda exempel på arbete med diakonistrategi	30
Struktur och trygghet i vardagen borgar för psykosocial hälsa	31

Öppna dörrar för stöd	31
Många olika integrationsinsatser	31
Bygga självkänsla – Barn i väntan/Barn i start	32
Att lämna allt och börja om från början	33
Kyrkan mobiliserar för etablering	35
Att ta sig fram av egen kraft	35
Från deltagare till anställd på språkcaféet	35
Syateljén har fått människor att växa	36
En brygga in i arbetslivet	37
På väg mot jobb och bostad	37
Stöd till ensamkommande unga	37
Egenmakt är nyckeln	38
På egna ben	39
Sociala företag	43
Alla goda krafter samlas	44
Civilsamhället och andra aktörer har mötts på nya sätt	44
Samverkan för integration	44
Kyrkan, kommunen och ideella hälsar nya svenskar välkomna	45
Fler exempel på lokal samverkan	45
Vi ska inte göra människor till fågelungar!	46
Ett möte som ändrade allt	46
Så kan församlingen arbeta med samverkan	47
Om drivkrafter bland volontärer och anställda	48
Att fortsätta stå upp för mänskliga rättigheter	48
Vi mår bra av att visa medmänsklighet	49
Diakoni i retur i S:ta Clara kyrka	49
Nya sammanhang och nya vänner för volontärerna	50
En våg av nya medlemmar i kyrkan	51
Vision om framtidens kyrka – strategiskt arbete för inkludering	52
Förutsättningar för förändringsarbete	52
Styrdokument, omvärldsanalys och strategiskt framåtblickande	52
Vi är många som vill detta	54
I förorterna växer det nya samhället fram	54
Medvetet naivt förhållningssätt	55
Arbetet kommer att ge resultat under lång tid	56
Avslutande ord	58
Insatser i de olika församlingarna för KS-medlen	59

Vår kristna tro får politiska konsekvenser

Det är inte ovanligt att personer ifrågasätter att Svenska kyrkan och dess företrädare deltar i debatten om Sveriges migrationspolitik. Under min korta tid som biskop har även jag kritiserats för att lägga mig i politiken, senast när jag på Facebook uttryckte mitt stöd för en debattartikel i DN som krävde att de ensamkommande barnen som kom 2015 ska få permanenta uppehållstillstånd.

Vår kristna tro får självklart politiska konsekvenser. Det innebär naturligtvis inte att kristna alltid tycker likadant i politiska frågor eller drar samma slutsatser. Men att som kyrka och kyrkliga företrädare tystna och inte delta i samtal och samhällsdebatt är att svika evangeliet.

Kyrkans engagemang för flyktingar och nyanlända är inget nytt påfund. Det är inte en del av ett vänsterliberalt projekt eller ett försök att vara politiskt korrekt och framstå som god. Att välkomna främlingen och bry sig om invandraren är i själva verket en del av kyrkans dna och en hörnpelare i vårt judiskt-kristna arv.

Gästfrihet gentemot främlingen och invandraren löper som en röd tråd genom Bibeln, exempelvis: *Om en invandrare slår sig ner i ert land, skall ni inte förtrycka honom. Invandraren som bor hos er skall ni behandla som en infödd. Du skall älska honom som dig själv, ni var ju själva invandrare i Egypten* (3 Mos 19:33–34). I Gamla testamentet hänvisas ofta, som här, till folkets egen erfarenhet av att ha levt som flyktingar i Egypten, och även Jesus började sitt liv som flykting (Matt 2:13–15).

Kallelsen till gästfrihet grundar sig dock inte på lösryckta bibelverser här och där, utan är ett djupt rotat och återkommande tema i bibelns böcker. Eftersom Gud är god och så generöst ger oss av skapelsens goda, är det allas vår kallelse och plikt att dela med oss.

Församlingarnas arbete och engagemang för dem som nyligen kommit till vårt land är därför ingen perifer verksamhet, utan tvärtom en kärnverksamhet. En del annan verksamhet i församlingen skulle vi förmodligen kunna lägga ner och fortfarande vara kyrka, men om vi stänger dörren för flyktingen förnekar vi kyrkans väsen. Att dela med oss, ge vidare och praktisera gästfrihet gentemot främlingen och flyktingen kan för kyrkan aldrig betraktas som något vi kan ägna oss åt om vi vill, om vi hinner eller råkar få resurser över. Att välkomna flyktingen är tvärtom något för oss att bejaka och välkomna som en del av kyrkans mission i varje tid och kontext.

Därför är det med glädje och tacksamhet jag läser rapporten du har i din hand. Många församlingar i Stockholms stift har under de senaste åren och även långt tidigare gjort ett fantastiskt arbete för – *och tillsammans med* – flyktingar, asylsökande och nyanlända. Rapporten presenterar ett urval av församlingar och det omfattande arbete som gjorts under åren 2016–2020, till stor del med stöd av kyrkostyrelsens ekonomiska medel.

Rapporten är en bekräftelse på allt det goda arbete som anställda och ideella medarbetare tillsammans med förtroendevalda har åstadkommit. Men arbetet fortsätter och rapporten är även framåtblickande och berättar om framgångsrikt inkluderingsarbete som kan användas och utvecklas av andra.

Till sist vill jag tacka dig som dag efter dag stått i detta arbete – tack! Det är min förhoppning att du under läsningen ska känna bubblande inspiration och förnyat mod att fortsätta ditt goda arbete. Gud går med dig!

Biskop Andreas Holmberg
Biskop i Stockholms stift

Kyrkostyrelsen har prioriterat arbetet med asylsökande och flyktingar

Svenska kyrkans engagemang för människor på flykt är stort – lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Under de senaste fem åren har arbetet intensifierats och prioriterats, bland annat genom extra ekonomiska medel. Kyrkostyrelsen har mellan 2016–2019 fördelat mellan 60 och 75 miljoner kronor årligen till Svenska kyrkans arbete med asylsökande och flyktingar. Närmare hälften av dessa medel har gått till församlingarnas arbete. Resterande gick till stiftens samordnande arbete, ACT Svenska kyrkan och nationella satsningar. Under 2020 fördelades ytterligare 26,25 miljoner miljoner kronor.

En utgångspunkt för fördelningen av medlen har varit att nivån på stödet till stift, församlingar och pastorat helst ska hållas på samma nivåer som tidigare år för att främja kontinuitet i verksamheten.

Fördelning av medel	Summa 2020	Summa 2019	Summa 2018	Summa 2017	Summa 2016
Församlingar/ pastorat	Se nedan	28 000 000	28 200 000	31 000 000	31 200 000
Stift	20 000 000 År 2020 fick stiftens fördela medel till församlingarna.	14 500 000	14 500 000	15 000 000	15 000 000
Andra satsningar	1 250 000	3 900 000	3 300 000	2 300 000	8 800 000
Internationellt arbete	5 000 000	13 600 000	14 000 000	11 700 000	20 000 000
Totalt	26 250 000	60 000 000	60 000 000	60 000 000	75 000 000

Medlen till församlingar och pastorat har fördelats i relation till andel asylsökande och nyanlända i respektive stift och sedan av stiftens utifrån lokala behov. Exempel på verksamheter är mötesplatser och stödjande insatser för asylsökande och nyanlända såsom språkträning, barn- och ungdomsverksamhet, praktikplatser eller andra aktiviteter för att främja integration. Stiftens har fördelat medlen till församlingarna.

Medlen till stiftens har använts till stöd för församlingarna i deras arbete med asylsökande och nyanlända, som exempelvis coacher och gemensamma utbildningsdagar.

Medel fördelades även till den internationella verksamheten för att utveckla och stärka ACT Svenska kyrkans internationella arbete i migrationsfrågor. Bland annat kom medlen att gå till humanitära insatser i olika flyktingkriser i främst Afrika, men även till förstärkning av arbetet med flyktingar och internflyktingar i andra regioner.

Medel avsattes även för nationella satsningar. Det gick bland annat till Asylrättscentrum (f d Rådgivningsbyrå för flyktingar och asylsökande), ett samarbete med Röda Korset om stöd till medarbetare och frivilliga som möter personer som fått avslag på sin asylansökan och till arbetet med att bilda ett nätverk för lands- och glesbygdsförsamlingar kring migrations- och integrationsfrågor.

Kyrkokansliets ansvariga för kyrkostyrelsens medel har under åren varit ett värdefullt stöd för Stockholms stiftskansli.

Inledning

– Vi måste göra något! Det kommer jättemånga flyktingar till Centralen. Vi är ju kyrkan, vi kan inte bara sitta här utan att hjälpa till!

Det är höst 2015 och några medarbetare i Vantörs församling sitter och pratar runt fika-bordet. Ett par dagar senare ringer migrationshandläggaren på Stockholms stiftskansli och frågar om församlingen kan ordna sovplatser till flyktingar som kommer till Stockholms central. Läget är akut.

På bara några timmar har medarbetarna i församlingen inhandlat madrasser och annat som behövs för att öppna tillfällig övernattning för människor på flykt. Det läggs ett provisoriskt schema och medarbetarna lagar soppa och handlar frukost. Volontärer och förtroendevalda kopplas snabbt in i arbetet. Redan samma kväll är flera flyktingfamiljer på plats i en av församlingens kyrkor.

När flyktingfamiljerna sitter runt bordet börjar en pappa gråta och säger att han känner sig så lättad över att han äntligen är på en trygg plats med sin treåriga dotter. Flickan tittar oroligt upp på sin pappa, varpå en av prästerna hämtar målarbok och kritor och sätter sig med flickan och ritar. Diakonen som också jobbar denna kväll pratar vidare med pappan och de andra familjerna runt bordet.

Ungefär så här såg det ut i många församlingar i Svenska kyrkan hösten 2015. Medarbetare ryckte in och försökte göra något, allt från boendelösningar till rådgivning. Mängder av nya volontärer knöts till kyrkorna och allmänheten började tala om kyrkan som en central aktör i stödet för människor på flykt. Då var det akuta insatser, men med tiden har mycket av det som påbörjades hösten 2015 blivit etablerade metoder för stöd och ökad gemenskap.

Kyrkostyrelsens ekonomiska medel – en förutsättning

Att kyrkostyrelsen betalat ut ekonomiska medel mellan 2016 och 2020 för arbetet med asylsökande och flyktingar har varit en förutsättning för arbetet i många av församlingarna i Stockholms stift. Med hjälp av bidraget har församlingarna drivit språkcaféer, hjälpt människor att få jobb, ordnat tak över huvudet, delat ut mat, erbjudit psykosocialt stöd och samhällsrådgivning. Man har också kunnat stärka inkludering genom religionsdialog och samverkansprojekt, där olika religiösa samfund och andra aktörer hjälpts åt.

Kyrkostyrelsens medel har också använts för ett samordnat stöd till församlingarna på stiftsnivå. Här har det handlat om att handlägga ekonomiska medel, ordna utbildningar, söka ekonomiskt stöd, kommunicera internt och externt om integrationsarbetet, bidra med nätverk, juridiskt stöd och att stärka samverkan med andra civilsamhällesorganisationer, samfund och det offentliga samhället.

I rapporten gör vi nedslag i församlingarnas integrationsarbete. Det är endast de församlingar som någon gång under perioden 2016–2020 har fått kyrkostyrelsens medel för asylsökande och flyktingar som figurerar i rapporten. Vissa församlingar får mer utrymme än andra. Det betyder inte att övriga gjort ett mindre viktigt arbete. Urvalet har gjorts för att ge en bred överblick och utifrån intresse att medverka. Värt att notera är också att fler församlingar än de som fått kyrkostyrelsens medel också driver viktigt integrationsarbete.

Vi kommer att använda begreppet integration och integrationsarbete varvat med inkludering och inkluderingsarbete. Vi ser integration som en process som syftar till bredare inkludering. Integration förutsätter ömsesidig respekt för varandras kultur och bakgrund, och innebär inte att individen avsäger sig sitt kulturella eller sociala ursprung. En framgångsrik integration har skett i ett samhälle där vi ser samhörighet oavsett religion, etnicitet, språk, kön/könsidentitet, sexuell läggning, ålder, kroppens funktionsförmåga eller socioekonomisk

ställning. Inkludering ser vi när en framgångsrik integrering har skett så att människor upplever ännu högre delaktighet, jämlikhet och tillit.

Inspiration till fortsatt inkluderingsarbete

Med den här rapporten vill vi dokumentera arbetet för människor på flykt mellan 2016 och 2020 i Stockholms stifts församlingar – med fokus på det som gjorts med hjälp av kyrkostyrelsens medel för asylsökande och flyktingar. Vi vill också visa hur församlingarnas integrationsarbete motverkat hotande samhällsfenomen i samtiden som främlingsfientlighet och rasism, och hur arbetet stärkt tillit, demokrati och social sammanhållning.

Förhoppningen är att inkluderingsarbetet ska inspirera fler aktörer, både inom Svenska kyrkan och utanför. Dessutom vill vi berätta om hur de ekonomiska medlen gjort nytta, inte minst för att förtroendevalda som tagit besluten ska få känna sig stolta över att ha fattat kloka beslut.

Men framför allt hoppas vi att rapporten ska bli ett stöd för alla som idag oförtrutet driver arbetet med och för människor på flykt – diakoner, integrationssamordnare, kyrkoherdar, distriktsledare, församlingsanställda, volontärer och förtroendevalda. För att ge nytt mod, bekräftelse och inspiration i detta viktiga arbete!

Vi hoppas på inspirerande läsning!

Johanna Linder och Katinka Levin

Flyktingpolitiken i Sverige och Europa

Hösten 2015 känns både långt borta och nära. Fem år har nu gått och vi kan konstatera att året 2015 blev historiskt i Sverige och Europa. De senaste åren har dock den politiska debatten och retoriken förändrats – från hur vi kan hjälpa människor på flykt till hur mycket flyktingar Sverige "tål" och ett ifrågasättande av asylrätten.

Redan under 2014 ökade antalet människor som kom till Europa för att söka skydd, men under 2015 kom ännu fler. Hösten kom att utgöra kulmen. Totalt sökte runt 1,3 miljoner människor skydd i Europa 2015, och här i Sverige ungefär 163 000 människor. Många kom från Syrien, men även från länder som Irak och Afghanistan.

Vi möttes i media och tidningar av rubriker om situationen i Medelhavet och på de grekiska öarna, men vi fick även läsa om situationen på Malmömassan där många hamnade när de kommit till Sverige. Svenska kyrkans församlingar mobiliserade för att ge stöd i detta sårbara läge.

Till en början var den allmänna och politiska opinionen välkomnande, för att sedan skifta och bli alltmer negativ mot flyktingar. Något som kan illustreras med hur statsminister Stefan Löfven 6 september 2015 deklarerade att *Mitt Europa bygger inte murar, vi hjälps åt* för att knappt tre månader senare uttala att *Sverige behöver ett andrum*. En mängd åtgärder vidtogs från politiskt håll i syfte att minska antalet asylsökande. En liknande utveckling skedde i andra europeiska länder.

I Sverige infördes i all hast en tillfällig lag som begränsade den ordinarie utlänningslagen. Den tillfälliga lagen innebar bland annat tidsbegränsade uppehållstillstånd och att synnerligen

Flyktingar utanför Stockholms central hösten 2015. De flesta kom från Syrien, Irak och Afghanistan. En del var på väg vidare till Finland och Norge, andra sökte uppehållstillstånd i Sverige.

Publiceras enligt CC BY-SA 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.en>

ömmande omständigheter begränsades. Sverige fick därmed en lagstiftning på EU:s miniminivå. Därutöver infördes ID-kontroller och förändringar i lagen om mottagande av asylsökande.

Kritik mot medicinska åldersbedömningar

Ungefär 35 000 av dem som ansökte om asyl under 2015 var ensamkommande barn. Vissa skrevs, utan utredning, upp i ålder. Frågan om medicinska åldersbedömningar seglade upp på den politiska agendan. Regeringen gav 2017 ett uppdrag till Rättsmedicinalverket att ta fram och genomföra medicinska åldersbedömningar. En stor andel av ungdomarna bedömdes efter genomgången medicinsk åldersbedömning som vuxna och ansågs som sådana inte vara i behov av skydd. Parallellt med detta kom Migrationsverket med nya riktlinjer för bedömning av ensamkommande barns ärenden. De nya riktlinjerna innebar att många av ungdomarna kunde få så kallad utvisning med uppskjuten verkställighet, trots att de ansågs vara minderåriga.

Kritik mot de medicinska åldersbedömningarna och Migrationsverkets riktlinjer lät inte vänta på sig. Svenska kyrkan framhöll tillsammans med Rädda barnen de orimliga konsekvenserna för ungdomarna. Den ökade kritiken resulterade i en politisk kompromiss och gymnasielagen, och därefter nya gymnasielagen, klubbades igenom. Syftet med lagen var att de ungdomar som drabbats av långa väntetider skulle få en andra chans att stanna i Sverige. Efter fullföljda gymnasiestudier skulle de som fick arbete ges permanent uppehållstillstånd. Kraven var hela tiden höga, men i och med coronapandemin och en ökad ungdomsarbetslöshet fruktar många av ungdomarna nu att deras val kommer att stå mellan att återvända till ett land i krig, fly vidare eller stanna kvar som papperslösa i Sverige.

Den tillfälliga lagen blir permanent

En parlamentarisk kommitté tillsattes våren 2019 för att utreda den framtida svenska migrationspolitiken. Den 15 september 2020 överlämnades betänkandet till regeringen. Kommitténs parlamentariska sammansättning skulle borge för att förslaget skulle få brett stöd i riksdagen och därmed vara långsiktigt hållbar. Direktiven framhöll att den framtida migrationspolitiken inte bara skulle vara långsiktigt hållbar, utan även human, rättssäker och effektiv.

Vi kan konstatera att politikerna i kommittén inte lyckats komma överens. Inte heller inom regeringen finns en samstämmighet då Socialdemokraterna ställer sig bakom samtliga 26 förslag i betänkandet och Miljöpartiet endast bakom 3. Förslagen i betänkandet innebär i stort att den tillfälliga lagen permanentas. Precis detta varnade Svenska kyrkan för redan 2016. Det går således att ifrågasätta om förslaget till ny lagstiftning är långsiktigt hållbart och humant. En möjlig ljusglimt är dock att regeringen den 7 oktober 2020 vid en pressträff presenterade

ett antal tilläggsförslag till Migrationskommitténs betänkande. Förslagen rör till exempel lättnader i gymnasielagen. Exakt hur tilläggsförslagen kommer utformas vet vi ännu inte.

I EU pågår en parallell process där Ylva Johansson som kommissionär med ansvarsområdet migration nu presenterat ett nytt förslag på asyl- och migrationspakt. Vid ett möte med civilsamhället i februari 2020 konstaterade hon att *Ni kommer inte att vara nöjda*.

Den största förändringen under dessa fem år finns nog ändå i den politiska debatten och retoriken. Från att diskutera hur vi kan hjälpa människor på flykt har fokus flyttats till hur mycket flyktingar Sverige "tål", hur integrationen har misslyckats samt ett ifrågasättande av asylrätten. I kölvattnet av coronapandemin har även människor på flykt misstänkliggjorts både i Sverige, Europa och världen.

Majoriteten vill ha fortsatt medmännisklighet

Många av oss känner inte igen oss i den människosyn som framkommer i debatten. Inte heller känner vi igen oss i den bild av opinionen som målas upp av politiker och media. Därför känns det hoppfullt att resultatet av de opinionsundersökningar som Svenska kyrkan tillsammans med Röda korset och Rädda barnen gjort vid två tillfällen under året, i februari och augusti, visar att medmänniskligheten fortsatt är stark i Sverige. En klar majoritet av allmänheten vill att barn som vistats länge i Sverige, liksom svårt sjuka barn och vuxna, ska få möjlighet att stanna. En majoritet tycker också att familjer på flykt som splittrats ska kunna återförenas i vårt land.

Låt detta stärka oss i vårt arbete för och med människor på flykt så att vi kan skapa ett inkluderande samhälle för alla!

Uppsala 22 november 2020

Anna Karlgren

Handläggare för asyl- och flyktingfrågor, kyrkokansliet

DEM ARE REFUGEE?

Refugee is the one who has fled their country on account of a well-founded fear of persecution on account of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, who is outside their country, where they are a national and who on account of this fear cannot or do not want to return to their country.

So it is defined as a refugee by the UN's refugee convention, or the 1951 convention on the status of refugees.

In this report we use the term refugee in a further remark than this definition, where alternatively someone in need of protection also counts. The one who is alternatively in need of protection runs the risk of being punished with death, being subjected to corporal punishment, torture, other inhuman or degrading treatment or punishment or runs a serious risk of being harmed on account of armed conflict. An example of this group is all the people who have fled from the war in Syria. Refugee we call here also the asylum seekers who have special circumstances such as a serious health condition or that the person has been subjected to human trafficking.

CONCEPTS THAT OCCUR IN THIS REPORT:

MIGRANT

A person who has been outside their home country for more than one year, voluntarily or involuntarily.

REFUGEE

A person who fulfills the criteria for a convention refugee in the UN's refugee convention.

ASYL SEEKER

A person who has submitted an application for asylum in Sweden and who is in the asylum process.

NEWLY ARRIVED PERSON

A person who has obtained temporary residence and is working to establish themselves in Sweden.

UNACCOMPANIED CHILD

A person under 18 years of age who has come to Sweden without the company of a parent or other guardian and who is seeking asylum, has obtained asylum or is in Sweden without temporary residence.

NEW SWEDISH

The term new Swedish is used in this report to refer to people who have obtained citizenship in Sweden, but where the term is also used a little more loosely to refer to asylum seekers and newly arrived.

Read more on Svenska kyrkans intranet:

<https://internwww.svenskakyrkan.se/supportmigration/migrationsbegrepp-ordlista-och-definitioner>

Fast på en ö i Grekland

Den som befinner sig på ön Chios i grekiska övärlden om natten får kanske se flyktingbåtar närma sig ön. Så har det varit här ända sedan hösten 2015. Många människor har drunknat på vägen över från Turkiet, andra når öns strand och placeras i ett överfullt flyktingläger i en olivlund på sydöstra sidan.

Lägret på Chios är ett av de läger som skapades i samband med flyktingkrisen 2015 på flera grekiska öar. Ett annat är det mer kända Moria-lägret på Lesbos som katastrofalt brann upp natten till den 9 september 2020, med följden att tusentals migranter, som samtidigt tampades med ett corona-utbrott i lägret, måste evakueras.

Konferens om asylrätten i Europa

Hösten 2018 hölls en veckolång konferens i Grekland om asylrätten. Konferensen ordnades av CCME, Churches Commission for Migrants in Europe och Diakonie Deutschland. Där samlades omkring 150 europeiska delegater som på olika sätt arbetar med asylrätt, flyktingar och migration runtom i Europa. Även medarbetare i Svenska kyrkan var med på konferensen.

– Det var fantastiskt att se alla goda krafter. Så många som engagerar sig i flyktingarbetet, minns Katinka Levin, handläggare inom migration och mänskliga rättigheter på Stockholms stiftskansli.

Utanför staketet till flyktinglägret
Vial camp på Chios i grekiska övärlden.

Katinka stöttar församlingarna i deras arbete med människor på flykt. Resan till Grekland ingick i hennes uppdrag att hämta hem kunskap om flyktingsituationen i Europa.

– Konferensen inleddes på ön Chios som ligger mycket nära det turkiska fastlandet, berättar Katinka. En konferensgäst var nere och tog ett dopp tidigt en morgon. Hon berättade för mig att hon hade sett en havererad gummiflotte på stranden och flytvästar bredvid, berättar Katinka.

Flyktinglägret på Chios, precis som lägret på Lesbos, är en så kallad *hotspot*, ett mottagningscenter för flyktingar. Ursprungligen var tanken att ett hotspot-center skulle identifiera nyanlända vid EU:s yttre gränser, för att snabbt kunna fastställa flyktingarnas skyddsbehov. Om en flykting beviljades asyl skulle hen omgående flyttas till andra EU-länder, med en rättvis fördelning mellan länderna. Men tyvärr fungerade inte hotspot-konceptet som det var tänkt.

Omänskliga förhållanden i flyktinglägren

EU och Turkiet ingick 2016 en överenskommelse om att Turkiet mot en stor summa pengar från EU skulle hålla kvar flyktingar i landet. De skulle också förbinda sig att ta emot flyktingar som återsändes från de grekiska hotspot-centren. Med överenskommelsen ville EU kontrollera överflyttningen av flyktingar och migranter från Turkiet till de grekiska öarna, i syfte att begränsa antalet flyktingar som kom till Europa.

Mycket hård kritik har riktats mot EU-Turkiet-överenskommelsen, mot hotspot-konceptet och mot de omänskliga villkoren i lägren.

Katinka Levin minns lägret på Chios:

– Det var staket med taggtråd runt lägret. När vi kom in möttes vi av överfyllda baracker

Havererad flyktingbåt på stranden på ön Chios i grekiska övärlden, i soluppgången.

och fullt med skräp. Det luktade hemskt, latrin och urin. Överallt stod människor och hängde och små barn lekte bland soporna.

Hon berättar också om hur lägret bredde ut sig utanför avspärningarna. Människor hade satt upp tält överallt, på baksidan var stängslet förstört och folk vandrade ut och in och det var fullt med tält utanför också.

– Många i lägret kom fram till oss och vädjade: *Snälla, berätta hur vi har det här! Folk måste få veta i era länder.* Lägret skulle rymma 1 100 personer, men där fanns minst dubbelt så många. På kvällen fanns inga vakter vilket innebar att över tvåusen extremt trångbodda människor lämnades åt sitt öde. Kvinnor och minderåriga var särskilt utsatta, berättar Katinka.

Humanitär katastrof efter branden på Lesbos

Ingen förändring har skett i den grekiska övärldens hotspot-center sedan dess. Det kommer rapporter om att det snarare blivit värre. Under våren 2020 aktualiserades frågan om hur barn i lägren far illa och många länder tog emot flyktingbarn direkt därifrån, inte minst för att förhindra att spridningen av coronaviruset skulle ta fart. Efter branden på Lesbos ser vi en humanitär katastrof som nästan inte går att föreställa sig. Sveriges regering kritiserades hårt efter branden av många organisationer för att inte ta emot flyktingar från lägret.

– I de här lägren i grekiska övärlden, och även i andra läger vid EU:s gränser, lever människor fortfarande i limbo. Och nu efter branden på Lesbos är det så tragiskt. Under 2020 har det också kommit oroväckande rapporter om att flyktingar skickas tillbaka ut på havet i gummibåtar av grekiska kustbevakningen, i syfte att de ska hämtas tillbaka av turkiska kustbevakningen. Det är ofattbart och omänskligt, tycker Katinka Levin.

Barnen i lägren vid EU:s yttre gränser lever i stor utsatthet.

Så stärks tillit och demokrati

Demokratin är på tillbakagång både i Sverige, Europa och övriga världen. Främlingsfientlighet och rasism ökar och respekten för medmänniskan hotas. Flyktingarbetet i Stockholms stifts församlingar är ett sätt att mota en utveckling som försvagar tillit mellan människor.

Ärkebiskopen säger *stopppppp!*

Traditionellt har våra demokratier grundats i de mänskliga fri- och rättigheterna, men just nu ser vi hur dessa rättigheter utmanas och urholkas. Det innebär stora risker, inte minst för minoritetsgrupper som till exempel asylsökande och nyanlända. Ärkebiskop Antje Jackelén brukar prata om fem p:n – fem samhällsfenomen som hotar demokrati och tillit. Det är *populism, protektionism, polarisering, post-truth* och *patriarkatet* – fem ord som sätts in i ordet *stopppppp* för att illustrera att vi behöver sätta punkt. Enligt Antje Jackelén måste Svenska kyrkan och hela samhället fokusera på dessa utmaningar om vi ska kunna skapa socialt hållbara samhällen, något som vi också är ålagda att göra genom FN:s globala mål och Agenda 2030.

Det arbete som gjorts för människor på flykt i Stockholms stifts församlingar är ett sätt att mota ärkebiskopens fem p:n. Som exempel kan vi titta på polarisering och populism som blir följden när det saknas kunskap och tillförlitlig information. Kunskapsbrist parad med starkt känslodrivna och vinklade berättelser om våra medmänniskor göder rädslor och fördomar kring det som är annorlunda eller främmande. Ett motgift mot detta är att vi möts och delar erfarenheter, då kommer vi närmare varandra. I Stockholms stifts församlingar får människor med olika etnisk, kulturell och religiös bakgrund träffas och i mötet händer något. Flyktingen som först bara var en abstrakt bild på en människa långt borta blir plötsligt en människa av kött och blod. Någon som kanske lagar jättegod mat, som är nyfiken på sitt nya land eller som har problem med relationen till sin mamma. Vi blir *du och jag* med varandra i stället för *vi och dom*.

Erfarenheterna av nya möten har också gjort det alltmer tydligt att församlingarna behöver bearbeta och reflektera kring inkludering, normer, mänskliga rättigheter och jämställdhet. Många av församlingarna som beskrivs i den här rapporten har gjort ett sådant värdegrundsarbete bland anställda, volontärer, förtroendevalda och kyrkobesökare. Det är tydligt att detta delvis inspirerats av att man öppnat kyrkan för nyanlända och nya svenskar.

Undanröja hinder för social sammanhållning

Ett annat av ärkebiskopens fem p:n är *post-truth*. Post-truth översätts ofta med det post-faktiska samhället, en plats där fakta och sanning inte räknas. Framför allt på internet och i sociala medier skapas falska berättelser om flyktingar och andra utsatta grupper. Informationen färdas blixtnabbt och trovärdigheten i olika påståenden hinner inte kollas upp. Det är en internetvardag och en medievardag där lögnen eller överdriften ofta får stå oemotsagd, och där människor hellre agerar på känslodrivna kommunikation än tar till sig fakta.

Arbetet i Stockholms stifts församlingar för människor på flykt motverkar också *post-truth-samhället*. Och när kontaktytorna ökar mellan olika grupper minskar benägenheten att tro på falska berättelser om *främlingen*. När asylsökande och nyanlända får hjälp att ta sig in i det svenska samhället minskar klyftorna mellan olika grupper.

De fem p:na i *stopppppp* är alla hinder för ett samhälle med social sammanhållning. En beskrivning av vad som kännetecknar ett socialt hållbart samhälle finns att läsa i Svenska framtidsutmaningar, Slutrapport från Regeringens framtidskommission: *Ett samhälle för alla (...) kan definieras utifrån olika perspektiv. Social sammanhållning finns (...) där människor känner gemenskap och tillit till varandra, där upplevda avstånd och konflikter är små, där tolerans för olikheter är stor och där det finns en stark känsla av tillhörighet, delad identitet och att man delar ett gemensamt öde.*

Inkludering och social sammanhållning kan mätas på olika sätt. Stockholms stiftskansli

Matutdelning i Sta Clara församling.

har valt att använda sig av följande fyra kriterier: social delaktighet, ekonomisk delaktighet, politisk delaktighet samt hopp och framtidstro. God samverkan mellan olika aktörer är också en faktor för ett samhälle präglad av social sammanhållning.

Programmet Social hållbarhet – fokus Tillit och Demokrati

Vi trodde att demokratins största hot var diktatur. Nu inser vi att tyranniet inte är beroende av någon militärklädd tyrann som en tisdagskväll tar över Aktuellt-studion för att visa hur hans stridsvagnar tillskansat sig makten över Riksdagen, Rosenbad, DN och SvD. Inte heller består det stora hotet av nyanlända, läs muslimer, som Europas högerpopulister påstår. Det är i stället populismen själv som utgör tyranniets vägröjare och det allra största demokratihotet.

Det sa Erik Amnå, professor emeritus i statsvetenskap, i ett anförande om demokrati arrangerat av Ideell Arena den 30 januari 2020.

Föreläsningen är en av många som det stiftsövergripande programmet *Social hållbarhet – fokus Tillit och Demokrati* erbjuder stift och församlingar i Svenska kyrkan. Programmet vill verka för ett samhälle där människovärdet upprätthålls, den sociala hållbarheten stärks och demokratin värnas. De flesta stift i Svenska kyrkan har gått med i programmet som startade 2019. Initiativet kom från Västerås och Uppsala stift och det finansieras av kyrkostyrelsen.

Social
delaktighet

Ekonomisk
delaktighet

Politisk
delaktighet

Hopp och
framtidstro

Genom programmets insatser kopplas kyrkans tro och uppdrag till frågor om mänskliga rättigheter och demokrati. Programmet ordnar bland annat utbildningar om extremism, om hot mot demokratin och om civilkurage online. (Läs mer om kyrkans tro och uppdrag i Teologi och mänskliga rättigheter, ett samtalsdokument inom programmet Social hållbarhet – fokus Tillit och demokrati, sid 1.)

Religionsdialog stärker social sammanhållning

Svenska kyrkan har ett utvecklat arbete med religionsdialog och agerar ofta brobyggare mellan olika religiösa samfund. I ett demokratiskt samhälle som värnar rättigheter som religionsfrihet är det viktigt att olika religioner får förutsättningar att samexistera. Eftersom kyrkan arbetar med religionsmöten leder det också till ett förtjänat förtroende hos nyanlända. I kyrkan finns ofta en grundmurad respekt för människors andlighet och religiositet, oavsett vilken religion man tillhör. Samtidigt förekommer det att respekt för och kunskaper om religiositet är eftersatt hos myndigheter och i skolan. Här agerar kyrkan brobyggare och hjälper till med att minska beröringsskräcken för religion som är så vanligt förekommande i det svenska majoritetssamhället.

Interreligiöst arbete blir ibland ifrågasatt. I samhällsdebatten hörs röster som motsätter sig att kyrkan jobbar ihop med andra religiösa samfund. Protesterna kan ibland bli högljudda. Här framförs ibland argumentet att vi borde fokusera på att hjälpa utsatta kristna i stället för att ge stöd åt till exempel muslimer. Den här polariseringen finns både inom och utanför kyrkan, och åsikterna om att vi ska hjälpa kristna först hänger ofta ihop med åsikter om att infödda svenskar ska prioriteras. Men i kristen tro står människors lika värde och rättigheter i centrum. Beroende på var vi föds, vilket kön eller vilken sexuell läggning vi har, vad vi tror eller inte tror på, ser våra verkligheter olika ut. *Vi hjälper människor inte därför att de är kristna, utan därför att vi är kristna*, säger ärkebiskop Antje Jackelén.

Hennes ord sammanfattar det förhållningssätt som genomsyrat både integrationsarbetet och arbetet med religionsdialog i Stockholms stifts församlingar. Här har utgångspunkten varit att se människan och att stärka de goda krafter som får individen att växa, känna sig respekterad, behövd och tagen i anspråk.

Goda grannar är ett innovativt interreligiöst projekt i Katarina, Sundbybergs och Farsta församlingar.

Ärkebiskopen har även tagit initiativet till programmet *En värld av grannar* som vill bidra till erfarenhetsutbyte och att lära av goda exempel. Det sker genom att människor från olika religiösa samfund och organisationer som arbetar med och för människor på flykt i Europa möts, för att utveckla och fördjupa relationerna. Programmet tar avstamp i det praktiska arbetet på gräsrotsnivå, med siktet inställt på utökad interreligiös dialog och att utarbeta gemensamma strategier för framtida insatser.

Stockholms stift har fram till och med 2020 haft en övergripande aktör som verkar för förståelse, samarbete och goda relationer mellan människor av olika tro, Centrum för religionsdialog som byggt breda nätverk och goda relationer med olika religiösa samfund i Stockholmsområdet.

Ömsesidighet i fokus för Goda grannars interreligiösa arbete

Tillsammans skapar vi ett mänskligare och fredligare samhälle, vi är Goda grannar! Med de orden bjuds människor in till Goda grannars verksamhet. Projektet Goda grannar föddes hösten 2015 då över 4 000 flyktingar övernattade i natthärbärgat i Stockholms moské och i Katarina församlings lokaler. Där och då såddes fröet till ett unikt samarbete mellan Svenska kyrkan på Södermalm, Stockholms moské och biståndsorganisationen Islamic Relief. Syftet var att hjälpa människor på flykt och att ta tillvara interreligiösa möten.

Idag omfattar verksamheten rådgivning, samhällsinformation och språkcafé för asylsökande och nyanlända. Det har gått från stöd när flyktingar behövde sovplatser och annan akut hjälp till att bli ett utvecklat diakonalt arbete.

Inom Goda grannar finns vissa ledord för verksamheten som alla involverade ska känna till och följa. *Vi hjälper inte andra, vi hjälper varandra* är ett av dem.

– De här ledorden har vi arbetat fram tillsammans och det har varit viktigt att vi kan samlas kring dem. Vi pratar till exempel om att vi fokuserar mer på härifrån och framåt, än bakåt, säger Kerstin Bergeå, som varit med och byggt upp arbetet med Goda grannar i Katarina församling.

Jalal Darir är ordförande i Stockholms moské och arbetar tillsammans med Svenska kyrkan på Södermalm i Goda grannar-uppdraget.

– Jag tror och hoppas att vi genom vårt samarbete visar att organisationer och församlingar med olika bakgrund, religioner och kulturer ger ett mervärde som bidrar till ett öppnare och mer fredligt samhälle för alla, säger Jalal.

Christer Nordin är pensionerad lärare och en av ett sextiotal volontärer som är engagerad i Goda grannar. Han är inne på sitt tredje år och har under hela tiden jobbat med språkcaféet.

– För mig är det här ett sätt att ge tillbaka. Jag tycker ibland att vi som svenska medborgare har väldigt många rättigheter och få skyldigheter. Att vara en god medmänniska är och har varit en drivkraft i arbetet. Det fina är att jag får så mycket tillbaka.

Goda grannar finns i fler församlingar

Goda grannar har även spridit sig utanför Södermalm. Sedan 2016 finns ett interreligiöst samarbete mellan Negashi-moskén i Hallonbergen, S:t Petrus syrisk-ortodoxa kyrka och Svenska kyrkan i Sundbyberg.

Alexandra Wingqvist, diakon i Sundbybergs församling, är tillsammans med flera kollegor och andra samfund ansvarig för insatserna i Sundbyberg och Hallonbergen. Hon berättar att Goda grannar-projektet vänder sig till barn och unga i området och till deras föräldrar, anhöriga och vänner så att alla ska få se att religionsmöten är möjliga och positiva. Man vänder sig också självklart till nyanlända, asylsökande och papperslösa.

– De får stöd och rådgivning och vi hjälper till vid kontakter med olika samhällsinstitutioner, berättar Alexandra.

Det viktigaste för Goda grannar i Sundbybergs och Katarina församlingar är att verksamheten utgår från gemensamma värderingar om kärlek, fred och respekt för varandra. Fokus ligger på det sociala och medmänskliga.

Sedan 2017 samverkar Goda grannar också med Norrmalms stadsdelsförvaltning och Norrtulls sportklubb i en gemensam satsning för barnfamiljer. Även i Farsta har Goda grannar funnits under en tid.

GODA GRANNAR ARBETAR BLAND ANNAT FÖR:

- Att skapa dialog mellan olika grupper och individer, oavsett härkomst, livsåskådning, familjesituation eller annat.
- Att underlätta integrationen av nyanlända genom att hjälpa dem att lära sig svenska, med att ge juridisk rådgivning och genom att stötta ensamkommande nyanlända ungdomar.
- Att skapa en positiv utveckling bland ungdomar från olika bakgrund genom att förmedla ömsesidig respekt och möjlighet till gemensamma aktiviteter.

GUDS HUS

I Fisksätra i Nacka församling finns *Gud hus* – ett interreligiöst fredsprojekt där Svenska kyrkan, Stockholms katolska stift och Muslimernas förening i Nacka samverkar. Guds hus är en mötesplats för kristna och muslimer där man vill motverka främlingskap och utveckla vänskap och respekt för varandra. Planen är att moské och kyrka ska finnas intill varandra och ha gemensamma lokaler som förbinder dem, för aktiviteter och samverkan. Än så länge finns bara kyrkan, men planen är att moskén och de gemensamma lokalerna snart ska byggas.

Newcomers – mötesplats för HBTQI-flyktingar

Situationen för människor med hbtqi-identitet är svår i många av världens länder. Homosexuella relationer är förbjudna i sjuttiosju länder. I närmare tio av dem kan dödsstraff utdömas mot den som är homosexuell. Även om läget har blivit bättre i en rad länder är det fortfarande lång väg kvar innan människor slipper bli förföljda på grund av sin sexuella läggning. Att för den som upplevt den religiösa makten som förtryckande visa att religionen även kan vara en tillgång för hbtqi-personer är därför viktigt.

På Svenska kyrkans hemsida kan man läsa följande: *Svenska kyrkan har, liksom många andra kyrkor, en historia av att ha diskriminerat hbtqi-personer. Den måste vi göra upp med. Vår tro lär oss att inte döma eller särbehandla människor utifrån sexuell läggning eller könsidentitet. I stället måste vi mötas med respekt, och lyssna till varandras erfarenheter av liv och kärlek. När det gäller frågor om människors lika värde vill Svenska kyrkan vara en profetisk röst som står upp för att vi ska visa varandra respekt och godhet.*

Ett vardagsrum för en utsatt grupp

I Stockholms innerstad ligger Adolf Fredriks församling. Där finns ett stort engagemang för hbtqi-flyktingar, en dubbelt utsatt grupp. Det började med en fråga från RFSL 2015 om ny-anlända och asylsökande hbtqi-personer kunde få komma till Adolf Fredriks församling och fira gudstjänst. Församlingen började då fira en veckomässa på engelska varje torsdag som avslutades med en gemensam måltid. Arbetet för hbtqi-personer har sedan fortsatt i andra former i församlingen, utifrån nya behov som uppstått. Idag äter man varje vecka tillsammans och umgås utan en färdig agenda för träffen. Det blir som ett vardagsrum för en väldigt sårbar grupp. Prästen Roger Gärtner är en av dem som varit involverad i arbetet.

– Vi har hela tiden försökt utvärdera oss själva och vår roll och det tror jag är viktigt. En verksamhet som är efterfrågad vid en tidpunkt behöver inte vara det vid en annan. I det här fallet har det viktiga varit att erbjuda en kravlös mötesplats med samvaro och gemenskap i fokus.

Bland människorna som sökt sig till Adolf Fredriks kyrka finns både troende och icke-troende. Gemensamt för alla är att de upplevt hot och förtryck i sina hemländer. Som troende och hbtqi-person har det funnits ett dubbelt stigma. Att få komma till en kyrka som är öppen och välkomnande har därför varit livsviktigt för många.

– När jag kommer hit slappnar jag av och vilar. Det är två timmars semester från verkligheten, berättar en av besökarna.

En annan beskriver mötet med Adolf Fredriks församling och Newcomers som en livlina. Där blev hon för första gången i livet sedd och bemött med kärlek och respekt, precis som den hon var. Hon fick också stöd och hjälp att förstå regelverk och administration på vägen mot asyl.

Tillgång till kultur är demokratistärkande

Diakonen Gunilla Moshi vill inte kallas en eldsjäl som brinner för sitt jobb. Tvärtom är *eldsjäl* och *brinna* två ord hon har svårt att förlika sig med. Men kampen för rättvisa finns i hennes dna. Relationen till hennes pappa, bagaren från Vedum i Västergötland, har gjort avtryck. Från honom har hon fått övertygelsen om att en människa visst kan göra skillnad. Det var också Gunillas pappa som öppnade dörren till böckernas värld för henne. Berättelsen om den självständiga och kompetenta flickan Kajsa Kavat med det mörka håret och de bruna ögonen fascinerade henne som barn, och har fortsatt inspirera henne som vuxen. På samma sätt har hon fastnat för berättelser om den lilla människans förmåga att överlista makten, både i litteraturen och i verkliga livet.

– Jag hörde om en palestinsk kvinna i ett flyktingläger som i protest över att inte få stå upp för sin nationalitet hängde upp sina nytvättade kläder på linan i den palestinska flaggans färger. Det är så intelligent gjort. Ingen kunde säga något.

För Gunilla är tillgången till kultur demokratistärkande. Som diakon i Spånga-Kista församling försöker hon föra in kultur som en naturlig del i arbetet. Sedan två år tillbaka är Gunilla invald i Rinkeby Folkets hus för att representera Svenska kyrkan. Poesiaftnar, konstupställningar och teater är några projekt som hon har varit med och drivit i församlingen. Under rubriken *Jalla jalla kärlek till alla* bjöd församlingen in till vernissage med bilder tagna av en ung man från proteströrelsen mot utvisningarna till Afghanistan. Samtidigt som människor besökte utställningen fick de också höra poesi på svenska.

– Kultur är viktigt för att komma i kontakt med sina känslor. Jag tänker speciellt på de ensamkommande ungdomar som jag möter mycket i mitt jobb. Där kan skapande, litteratur, musik, dans och teater bli kanaler att både uttrycka och bearbeta känslor, säger Gunilla. Kultur ökar förståelse och respekt mellan människor.

Kulturverksamheter som bygger gemenskap

Flera andra församlingar har också erbjudit verksamheter med fokus på kultur och skapande. I Boo församling har man haft målet att skapa fler interkulturella mötesplatser där sång, dans och teater varit enande element mellan människor från olika länder och kulturer.

– Vi har samlat olika grupper till gemensam fredagsträff en gång i månaden. Vi vill få möjlighet att lära känna nya människor och att fler ska få komma in i ett socialt sammanhang.

Där har de kreativa uttrycksformerna som dans och skapande varit viktiga, säger Pia Guillard, diakon i Boo församling.

I Flemingsbergs församling i Huddinge pastorat har man drivit projektet Skapa, bland annat med hjälp av kyrkostyrelsens medel. Till Skapa-kvällarna kommer både svenskar och nyanlända. Verksamheten jobbar med kultur och kreativitet som en form av psykosocialt stöd. Deltagarna får måla och leka fram bilder som underlag för samtal om livet. Det gör att människor kommer närmare i kontakt med sitt inre och med varandra.

Den här typen av mötesplatser är vanliga i Svenska kyrkan, och det är stärkande både för demokrati och tillit mellan människor att få mötas på sätt som är stimulerande och helande för själen. Även inom programmet BIV/BIS, barn i väntan och barn i start, har man använt sig av kultur och skapande för att bygga gemenskap och bearbeta upplevelser av krig och förtryck. (Läs mer om BIV/BIS i kapitlet *Det psykosociala stödet – diakoni i utveckling*.)

Vi är del av samma mänsklighet

Vad händer när alla börjar kalla *ensamkommande ungdomar* rätt och slätt för *ungdomar*? När *vi och dom* ersätts med ordet *tillsammans*? I Össeby församling har man jobbat för inkludering i både ord och handling.

– Jag tror att det spelar roll vilka ord vi använder när vi pratar om och med varandra. Utan att vi tänker på det kan ord signalera normer och bekräfta ett utanförskap, säger Josefin Vannérus, som ansvarar för församlingens integrationsarbete.

Vi tycker inte synd om, vi tycker om har varit en viktig utgångspunkt i arbetet. I den mening- en ryms vare sig hjälpare eller offer.

Diakonalt arbete utan krav på kristen bekännelse har varit en förutsättning för att bygga gemenskap i Össeby församling, inte minst för ungdomar med olika bakgrund.

– Vi gör inte det här *för* någon, vi gör det tillsammans och då blir det bra. Då känner sig alla delaktiga och uppskattade. Det är kärnan, fortsätter Josefin.

Det gemensamma har varit ett ledord och en viktig pusselbit i Össeby församling. En effekt av det är att församlingen fått upp ögonen för den nöd och de behov som finns i området, både när det gäller nyanlända och infödda svenskar. På så sätt ställs inte grupper mot varandra utan blir en del av samma mänsklighet: *Ett enda bröd – en enda mänsklighet*.

En fin gemenskap har vuxit fram mellan människor med olika bakgrund och i olika åldrar. Att Össeby är en liten församling med små ekonomiska resurser tror Josefin i detta fall har varit till hjälp. De har helt enkelt inte haft råd att driva separata verksamheter.

– För ungdomarna som kommit hit från Afghanistan är församlingen det första mötet med den kristna kyrkan. Att vi har kunnat jobba diakonalt och vara församling utan krav på kristen bekännelse har gjort att ungdomarna förstår vad kristendomen går ut på, nämligen att alla är välkomna, alla är värdefulla och älskade, säger Josefin.

Språkträning och nya vänner

I Färingsö församling har *Plattform Stenhamra* drivits – ett spännande integrationsprojekt bland nyanlända och infödda ungdomar på Färingsö.

– Vi hade sett att Färingsös och Ekerös infödda ungdomar ibland verkade uttråkade och ofta hittade på "dåligheter". Därför ville vi sammanföra dem med nyanlända unga. Givetvis hoppades vi också på att de nyanlända skulle få chans till språkträning och nya vänner, och en möjlighet att komma in i det svenska samhället, berättar Sandra Malmberg, diakoniassistent i Färingsö församling.

Ungefär hälften nyanlända och hälften etablerade svenska ungdomar kom till verksamheterna i församlingen. Det blev en lyckad satsning. Verksamheten omfattade utflykter till Klättercentrum, bollsporter, utelek och andra idrottsaktiviteter.

Satsningarna har resulterat i förbättrad inkludering

Det är intressant att följa utvecklingen i arbetet för inkludering i församlingarna i Stockholms stift. I början, 2015, när det kom så många flyktingar till Sverige, ordnade många församlingar boenden och separata verksamheter riktade direkt till flyktingar. Men allt eftersom har fler integrerade verksamheter vuxit fram där etablerade svenskar, nya svenskar och nyanlända kan mötas och dela erfarenheter. Det har varit en aktiv rörelse bort från *vi och dom*, både när det gäller vilka verksamheter man erbjuder och hur människor inkluderas och själva tar aktiv del i arbetet.

Det är tydligt att det har skett en förbättrad inkludering i alla de församlingar som fått ta del av kyrkostyrelsens medel. Vi ser många verksamheter där alla får mötas. Samtidigt har många församlingar sett nytta av att behålla separata insatser för asylsökande och flyktingar eftersom stödet kan bli mer kraftfullt då. Det gäller inte minst i insatser där man haft fokus på etablering, språkträning, juridiskt stöd och mer akut diakonal hjälp.

Var ska jag sova? Vad ska jag äta?

Det akuta omhändertagandet som hamnade i fokus 2015 har delvis övergått i ett mer långsiktigt skede. Men behoven av mat och tak över huvudet är långt ifrån lösta ännu, och en särskilt utsatt grupp är nyanlända och asylsökande. Grundläggande saker som mat och tak över huvudet är mänskliga rättigheter och kan aldrig prioriteras bort.

Akut stöd och långsiktigt inkluderingsarbete hänger ihop

Några år efter 2015 gör många församlingar mer allmänna integrationsinsatser. Det kan handla om att få lära sig mer om det svenska samhället, förbättra språket, hitta jobb och bostad, klara studier eller att bygga nätverk. Som vi såg i förra kapitlet är det också många som sett till att olika grupper får mötas så att främlingsfientlighet, rasism, polarisering och populism minskar. Allt detta är viktiga steg framåt mot ett samhälle där social sammanhållning finns och där vi kan leva i fredlig samexistens.

Men tyvärr är vi fortfarande långt ifrån att ha löst de akuta behoven av mat och husrum för stora grupper i samhället, och inte minst gäller detta nyanlända och asylsökande. Man ska också komma ihåg att det sällan finns en motsättning mellan akut stödjande arbete och ett långsiktigt integrations- och inkluderingsarbete, i regel leder det ena fram till det andra. Ofta är det akuta stödet i sig inkluderande: människor lär känna varandra och man möts i en situation där alla behöver hugga i och jobba hårt. Det här kan leda till en känsla av att bli tagen i anspråk. Som vi snart ska se är det också vanligt att volontärer som arbetar med akut stöd för nyanlända själva varit flyktingar.

De basala behoven behöver mötas först

Småbarnsmamman Karin Gustafsson jobbade som cancerforskare hösten 2015. Att hon ett år senare skulle vara anställd i Svenska kyrkan hade hon inte kunnat föreställa sig. Då, 2015, kände hon en stark drivkraft att göra något åt den akuta nöd som hon både läste om och såg med egna ögon. Därför kontaktade hon kommunen för att se hur hon kunde engagera sig för människor på flykt. Via kommunens socialtjänst fick Karin snart kontakt med en nyanländ kvinna – ett möte som skulle visa sig bli startskottet för hennes nuvarande engagemang som integrationssamordnare i Ekerö pastorat.

– Jag kan inte glömma den här kvinnan. Det sitter kvar. Behoven blev plötsligt så tydliga. Hon och jag hade inget gemensamt språk, men vi googleöversatte i telefonen och jag förstod till slut att kvinnan från Eritrea behövde hjälp med utrustning till sitt boende. Hon hade ingenting.

Insikten om att de basala behoven måste mötas först gjorde att Karin började leta möbler på nätet. Samtidigt skrev hon inlägg på Facebook för att fråga om någon hade saker att skänka. Responsen kom direkt från människor som på olika sätt ville vara med och välkomna den nya familjen.

Sedan dess har hon arbetat med att bygga upp ett nätverk för att möjliggöra möten mellan nyanlända, ensamkommande ungdomar och etablerade familjer i kommunen. Hon startade den ideella föreningen *Välkommen till Mälaröarna* och har sedan 2016 en anställning som integrationssamordnare i ett samverkansprojekt mellan Ekerö kommun och Ekerö pastorat. 2020 övergick parternas samverkan i ett så kallat *Idéburet offentligt partnerskap* (IOP).

Fortfarande handlar en hel del av arbetet om att förmedla möbler, vinterkläder och köksgeråd från dem som vill skänka till dem som behöver. Många som kom 2015 är nu med och hjälper till, tolkar och kör möbler till nya familjer. Fint att se när cirklar sluts. En stor och betydligt svårare fråga handlar om att hitta boende och skapa stödnätverk till dem som står utanför kommunens beskydd. Utöver detta ligger stort fokus på att mobilisera goda krafter i lokalsamhället, skapa mötesplatser och bygga "sociala solar" så att nyanlända snabbt kommer

Småbarnsmamman och cancerforskaren Karin Gustavsson assisterar i syverkstan – en verksamhet där Ekerö pastorat jobbar med språkpraktik och arbetsträning för nyanlända.

in i ett välkomnande sammanhang. Idag arbetar hon och pastoratet även aktivt med arbetsintegration, mentorskap och insatser för att korta väg till praktik och arbete.

Sovplatser leder till integration

I S:t Mikael's församling med Vårby Gårds kyrka har många asylsökande och nyanlända ungdomar kunnat få en sovplats. I detta viktiga arbete har ekonomiska medel från kyrkostyrelsen fyllt en viktig roll. Församlingen har haft problem med dyra försäkringskostnader för lokal, verksamhet och övernattande. Christina Markgren, diakon i S:t Mikael's församling och ansvarig för integrationsarbetet, är tacksam för de ekonomiska medlen som fick verksamheten att bli mindre riskabel.

– Allt fungerade utmärkt med kvällsvolontärer, nattvolontärer, mycket säkerhetstänk kring brandsäkerhet och framförallt säkerheten för våra övernattare när det gäller främlingsfientlighet, berättar hon.

Övernattningen blev en första kontakt där församlingen kunde hjälpa personer vidare till mer varaktiga boendelösningar. Från övernattningslokalerna kunde till exempel ensamkommande unga slussas vidare till familjehem.

Glädjande nog har det gått bra för de ensamkommande ungdomarna i Vårby gård. De har lyckats med sina studier, flera har tagit studenten och många av dem söker nu fasta anställningar för att kunna få förlängt uppehållstillstånd.

– Några av killarna har kontaktat mig nyligen och tackat för att vi ställde upp för dem när de behövde det som mest, berättar Christina Markgren.

Tak över huvudet – en mänsklig rättighet

Hösten 2015 lyckades många församlingar ordna fram sovplatser till flyktingar. Behoven var jättestora och vi befann oss i en ganska kaotisk situation. Samtidigt vittnar församlingsanställda och volontärer om att den här tiden var väldigt viktig för att få igång ett mer varaktigt

integrationsarbete. För dem som jobbade mitt i alltihop tedde sig nog inte verkligheten så dystert som den kunde verka utifrån. Det var en tid som präglades av hopp, hjälpvilja och en känsla av att *det här fixar vi – bara vi jobbar tillsammans!*

Med tiden minskade behoven av akuta sovplatser, men precis som i S:t Mikael's församling i exemplet här ovan, har behoven av boendelösningar varit omfattande även efter 2015. Många saknar fortfarande någonstans att sova och i många församlingar pågår en febril aktivitet för att ordna boendelösningar åt den här gruppen.

Att ha en sovplats är en mänsklig rättighet och ett tillitsfullt och demokratiskt samhälle behöver kunna ge tak över huvudet åt alla människor. Det är också svårt att driva ett stabilt integrations- och inkluderingsarbete när människor inte har mat, sovplats, möjligheter att resa eller saknar ordentliga kläder.

Ett mål mat om dagen

Som i många andra församlingar är det förutom strategiskt framåtblickande arbete också den akuta nöden som upptar diakonen Pernilla Landin och hennes kollegor i Stockholms domkyrkoförsamling. Matutdelning på kyrkbacken två gånger i veckan är en viktig verksamhet och cirka 200 personer får matlådor varje vecka via församlingen, i hög grad tack vare kyrkostyrelsens medel för asylsökande och flyktingar.

– Ett riktigt mål mat om dagen är grundläggande. Utan att lindra nöd kan man heller inte arbeta strategiskt framåt, säger Pernilla Landin.

Stockholms domkyrkoförsamling har sedan länge haft en öppen mottagning en dag i veckan

I många församlingar har flyktingar getts möjlighet till övernattnig.

där människor i utsatthet kunnat söka ekonomiskt stöd ur fonder och stiftelser. Trycket har varit hårt och allt fler söker sig till mottagningen. Ofta leder ett första möte till fler samtal och råd och stöd för att finna vägar ut ur svåra situationer.

Citydiakoni fokuserar på råd, stöd och vägledning

I projektet Citydiakoni, som drivs av Stockholms domkyrkoförsamling och leds av Pernilla Landin, träffar församlingen många flyktingar. Med hjälp av kyrkostyrelsens medel utökar nu församlingen projektet och siktar på att ha öppet flera gånger i veckan. Pernilla Landin ser att det finns stora behov av insatser mitt i city. Hon hoppas att cityförsamlingarna antar utmaningen att än mer stötta och hjälpa dem som mest behöver det. I city rör sig många människor – det kan vara ungdomar, papperslösa, kvinnor och barn som är utsatta för våld, liksom prostituerade och fattiga barnfamiljer. Citydiakoni är inte främst en gemenskapens diakoni med fika och träffar, här ligger fokus i stället på råd, stöd och vägledning.

Så fort coronapandemin är över vill Citydiakoni tillsammans med Asylrättscentrum starta informationssamtal om rättigheter och möjligheter för asylsökande. I samverkan med Transkulturellt centrum kommer församlingen också att erbjuda kurser om reproduktiv hälsa, ett ofta eftersatt område. Kvinnor i utsatthet, inte minst flyktingar, har låg kunskap om sin kropp och sina rättigheter, enligt Kvinna till kvinnas rapport *Manifest – unga nyanlända kvinnors krav på makthavare* som lanserades i samband med internationella kvinnodagen 8 mars 2020.

– Jag hoppas att vi ska kunna förbättra stödet till våldsutsatta kvinnor och barn. I city finns prostitutionen ständigt närvarande, och flera kvinnor som söker stöd hos församlingen säljer sex för att kunna försörja sig, berättar Pernilla Landin.

Stor utsatthet bland asylsökande

Sammanfattningsvis finns en stor utsatthet bland asylsökande, inte minst bland kvinnor och unga personer som riskerar att utsättas för våld, hamna i prostitution eller utnyttjas på andra sätt. Även kylan på vintern är en stor fara för den som måste sova ute. Därför är det viktigt att se till att människor har tak över huvudet och mat; att tillfredsställa grundläggande behov. Ett samhälle som respekterar de mänskliga rättigheterna kan inte tillåta att människor sover utomhus, att unga går hungriga eller att någon inte har kläder eller råd att resa och röra sig fritt i staden.

Det psykosociala stödet – diakoni i utveckling

I Stockholms stifts församlingar finns gott om insatser som stärker självkänsla och psykosocialt välbefinnande för människor på flykt. Det här är grundläggande för att man ska känna delaktighet och trygghet i det svenska samhället.

Ett stöd för hela människan

Många asylsökande och nyanlända som kyrkan möter känner låg delaktighet i svenska samhället – ett utanförskap som ofta leder till psykisk ohälsa. I Stockholms stifts församlingar har många insatser gjorts för att stärka självkänsla och psykosocialt välbefinnande hos nyanlända. Diakoner och integrationssamordnare står i främsta ledet för detta både stödjande och strategiskt framåtblickande arbete.

Det psykosociala stödet i Svenska kyrkan är på många sätt speciellt. Det utmärker sig bland annat genom ett holistiskt angreppssätt, med hela människan och hela familjer i centrum. Som en medarbetare i en av församlingarna säger:

– Först kanske en mamma kommer till öppna förskolan med sitt lilla barn. Där bjuds hon in till gudstjänsten på söndagen. Efter ett tag börjar hon gå på språkcaféet som finns i församlingen. Hennes äldsta son hittar sedan församlingens ungdomsgrupp och snart jobbar

både kvinnan och hennes make ideellt med att stötta andra i någon av kyrkans verksamheter. Så här ser det ofta ut i våra församlingar. Det är något vi verkligen kan vara stolta över, att vi arbetar med hela människan och hela familjen.

Rättighetsbaserat arbete

Diakonins teologiska utgångspunkt är att diakoni uttrycker kristen tro genom kärlek, omsorg och solidaritet med medmänniskor och med hela skapelsen. *Där livet hotas frigör diakoni livskraft*, som det står i Biskopsbrevet om diakoni. Omsorg och psykosocialt stöd löper som en röd tråd genom arbetet för integration och inkludering i Svenska kyrkans församlingar.

Svenska kyrkans diakoni strävar efter att arbeta utifrån ett rättighetsbaserat förhållningssätt. I boken *Rättighetsbaserat arbete* av Elisabeth Hjalmarsson, beskrivs det så här: *I ett rättighetsbaserat arbete används mänskliga rättigheter som mål och verktyg i ett påverkansarbete*. Det här perspektivet innebär att diakonin jobbar med att ändra på de grundorsaker som skapar utsatthet för människor. Det innebär också att rollen som röstbärare stärks.

Församlingarna i den här rapporten har närmat sig frågorna om inkludering, normer, mänskliga rättigheter och likabehandling på olika sätt. För att församlingen ska kunna närma sig rättighetsfrågor och normfrågor på ett djupgående sätt krävs uppbackning från styrning och ledning. Att det finns ett tydligt fokus på dessa frågor både från stiftet och Svenska kyrkans nationella nivå är också viktigt. Ett välkommet initiativ är programmet *Social Hållbarhet – fokus Tillit och Demokrati – ett stiftsövergripande arbete i Svenska kyrkan*.

Diakoner och integrationssamordnare i främsta ledet

Många diakoner har haft ett operativt ansvar för integrationsinsatserna som beviljats kyrkostyrelsens medel. Även andra yrkesgrupper har varit ansvariga, ofta kallas de integrationssamordnare. Diakonerna och integrationssamordnarna har sett behov och möjligheter, fattat kloka och snabba beslut samtidigt som de haft fokus på vad som bär långsiktigt. De har också satt sig in i migrationsfrågor, utvecklat nya verksamheter och arbetat med att söka extern finansiering. Dessutom har de försökt förändra ojämlikhet och orättvisor, en viktig del i ett rättighetsbaserat, diakonalt förhållningssätt. Påverkansarbetet har ofta skett lokalt, men många har även deltagit i stora manifestationer mot politiska beslut som rör flyktingar.

Efterfrågan på stöd och utbildning i integrationsarbetet har varit stor, inte minst när det gäller asylrättsfrågor. Här har nära samverkan med stiftskansliets handläggare och Asylrättscentrum varit en viktig faktor.

Det är inget nytt att diakoner står i främsta ledet. Diakoner har ett särskilt uppdrag att vara med och leda arbetet och de är ofta kyrkans ansikte utåt. Sammantaget gör detta att det idag finns bred kompetens hos Stockholms stifts diakoner och integrationssamordnare när det gäller integrations- och inkluderingsarbetet.

Vikten av mandat och ledning

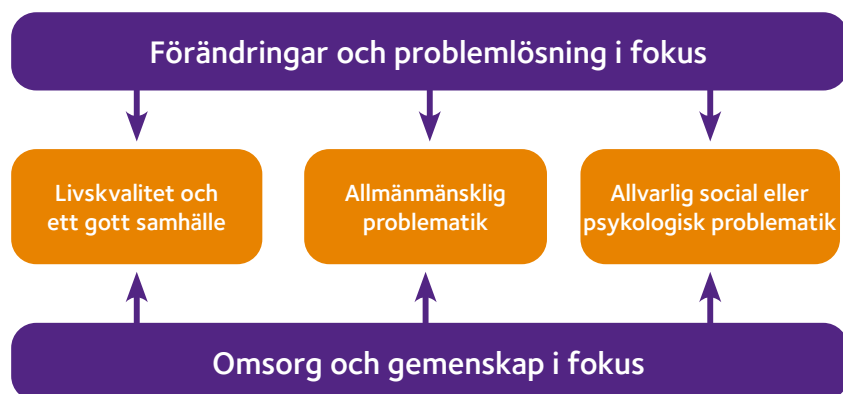
I flera församlingar har diakoner och integrationssamordnare fått ett tydligt mandat från sin ledning att driva utvecklingen av flykting- och integrationsarbetet. Kunskapen om diakonalt arbete kan variera bland kyrkoherdar och därför hänvisar de ofta till diakonerna i svåra frågor – med stor tillit till deras kompetens. Samtidigt finns diakoner som vittnar om ensamt ansvar, alltför stor arbetsbörda och otydlighet i prioriteringar. I Svensk kyrkotidning nr 3 2020 lyfter Lars Viper, kyrkoherde i Saltsjöbadens församling, vikten av att som kyrkoherde och förtroendevald ha tillgång till analytiska diakoner som bidrar med sin särskilda kompetens.

För att utveckla stödet till diakonin initierade Stockholms stift 2018 ett diakoniutvecklingsprojekt som bygger på forskningsstudien *Diakonins strukturer*. Studien visar att diakoner ibland inte får tillräckligt stöd från kyrkoherde och ledning. Det gör att diakonerna ofta lämnas ensamma med att fatta beslut och göra prioriteringar. Därmed blir de också tvungna att bära bördan av det som prioriterats bort.

Vägledning för diakoni (Svenska kyrkan, kyrkokansliet 2018) är ett centralt verktyg för diakoniutvecklingsprojektet i Stockholms stift. Här kan man bland annat läsa: "För att församlingens diakoni ska vara hållbar behövs en strategisk diakonal medvetenhet hos styrning och ledning, kunskap hos medarbetare inom olika ansvarsområden, samt en tydlig synlighet i budget." Projektgruppen i Stockholms stifts diakoniutvecklingsprojekt har i Svensk kyrkotidning (nr 12, 2018) uttryckt hopp om att studien *Diakonins strukturer* i Stockholms stift och *Vägledning för diakoni* ska användas av både diakoner, kyrkoherdar och förtroendevalda i församlingarna.

Goda exempel på arbete med diakonistrategi

Det finns flera församlingar i stiftet som tagit ett mer genomgripande och samlat grepp kring det diakonala arbetet, något som är mycket glädjande. Spånga-Kista församling har tagit fram en diakonipastoral och i bland annat Skärholmens, Boo och Värmdö församlingar och Huddinge pastorat har fokusdagar om diakoni genomförts med olika konstellationer av personal och förtroendevalda. Haninge pastorat har gjort ett omfattande arbete med att ställa om till en mer behovsstyrd diakoni, och i Botkyrka församling påbörjades 2015 ett ambitiöst arbete för att identifiera det diakonala uppdraget. Att göra strategiska vägval när det gäller diakoni, och därmed även integrationsarbete, är en nyckel för att arbetet ska lyckas och för att det inte ska ske till priset av slutkörda medarbetare.

Klassificeringsmodellen finns i verktyget *Vägledning för diakoni*. Modellen är tänkt att användas för att inventera, analysera och tänka strategiskt kring församlingens diakonala verksamheter, utifrån vilken målgrupp man möter och vilket syfte verksamheten har.

DIAKONIUTVECKLINGSPROJEKTET I STOCKHOLMS STIFT PÅGÅR TILL OCH MED JANUARI 2021. PROJEKTETS MÅL ÄR:

- Att öka kunskap om och engagemang för diakoni hos ledning och styrning, hos kyrkoherdar och förtroendevalda.
- Att stärka diakonerna i strategiskt tänkande och ledning av det diakonala arbetet.
- Att *Vägledning för diakoni* är implementerad.

Läs mer om projektet på

<https://internwww.svenskakyrkan.se/stockholmsstift/diakonal-utveckling>

Struktur och trygghet i vardagen borgar för psykosocial hälsa

Både för den som väntar på asylbesked och för den som har fått uppehållstillstånd kan olika mötesplatser skapa struktur och trygghet i vardagen. Många församlingar erbjuder språkcaféer och andra mötesplatser med gemenskap och introduktion till det svenska samhället.

Julia Presno Hugo är diakon i Skarpnäcks församling. Hon är en av initiativtagarna till Café Nykomling, en verksamhet för asylsökande och nyanlända ungdomar som vill ha hjälp med läxor, öva svenska och lära sig mer om Sverige och samhället.

– Jag känner en stor lycka varje gång jag märker framsteg hos ungdomarna. Det kan vara språket som utvecklas, men lika ofta att få se dem prova på nya saker – som att få spela fotboll i ett lag eller att åka skridskor för första gången i sitt liv. De växer så mycket som människor och det är fint att se, berättar Julia.

Tommie Johansson arbetar som församlingspedagog i Djurö, Möja och Nämndö församling. I församlingens integrationsarbete har samverkan med det lokala nätverket Mötesplats Stavsås varit viktigt. Det har bland annat resulterat i Träffpunkt Stavsås, en öppen förskola mitt i ett socioekonomiskt utsatt område där församlingen hyr lokaler för att bedriva verksamheten. Målsättningen är att på sikt slå ihop verksamheten med den öppna förskola som redan drivs i församlingens egna lokaler.

– För mig är det viktigt att barnen ska få en fristad där de kan få vara barn. I många sammanhang tvingas barnen ta en vuxenroll. Barn lär sig ett nytt språk snabbare och får ofta bli tolkar åt sina föräldrar, säger Tommie.

Öppna dörrar för stöd

Under 2016 ställde Täby församling om resurser och verksamheter för att möta asylsökande och nyanlända som kom till kommunen och till kyrkans verksamheter. Denna omställning tog mycket tid, resurser och energi i anspråk. Elisabeth Hjalmarsson är chef för diakonin i Täby församling och hon berättar om hur kyrkostyrelsens medel har hjälpt till i arbetet.

– Genom att vi fick ekonomiska medel har asylsökande och nyanlända fått språkstöd, möjlighet att möta andra i samma situation och att lära känna svenskar. Arabisktalande kristna har också kunnat samlas för bön, bibelläsning och sång på sitt modersmål, och meningsfulla stimulerande aktiviteter har ordnats för barn och familjer, berättar Elisabeth.

I början var det utmanande för församlingen att möta de nya behoven. En klädgarderob öppnades, volontärer gav särskild undervisning till kvinnor som var analfabeter, man hade teman med samhällsinformation och om svensk kultur och traditioner. Hjälp med blanketter, brev och ansökningar erbjöds också, man startade ett kvinnocafé och en särskild barnrytmik för nyanlända. Dessutom har församlingen samarbetat med kommunens familjecentrum med erbjudanden om familjeläger och dagsutflykter för barn och familjer.

Täby församling har drivit ett språkcafé i samverkan med Röda korset. Genom åren har asylsökande och nyanlända samlats här. Elisabeth Hjalmarsson berättar att nyanlända och asylsökande ofta ger ömsesidigt stöd till varandra. De kan kommunicera på modersmålet eller ett närliggande språk.

– De samtalar om svårigheter i Sverige och förklarar hur det fungerar här för varandra. Ibland ger de varandra tips om vart man kan vända sig för att få hjälp med möbler, kläder eller annat.

Många engagerar sig också som volontärer i språkcaféet och till viss del fungerar engagemanget som en självhjälpgrupp. På barnrytmiken, på utflykter och familjeläger hjälps familjerna åt att översätta och förklara saker för varandra.

Många olika integrationsinsatser

I Nacka församling finns projektet Öppen dörr både i Nacka, Fisksätra och Älta kyrka. Här kan nyanlända, nya och etablerade svenskar träffas och fika. På Öppen dörr får besökarna också möjlighet att träna svenska, de kan få råd om ekonomi och samhälle, hjälp med att fylla i blanketter och söka bostad, låna dator eller annat praktiskt. Nacka församling driver också en loppis där man kan fynda möbler och husgeråd.

– Hjälpn ska kunna komma alla till nytta, även ”gamla” svenskar, dörren är verkligen öppen för alla, berättar Anna Hirsch, diakon i församlingen.

Även i Eds församling har man startat integrationsinsatser. Hösten 2015 kom många flyktingar till Upplands Väsby. Behovet av fritidssysselsättning för dem var stort och Eds församling var inte sena att svara upp mot detta behov och erbjuda ungdomar att spela fotboll, ett samverkansprojekt som drevs tillsammans med Upplands Väsby kommun och flera andra aktörer. Fotbollen ordnades på lördagskvällar, vilket också var positivt för att ge unga en bra aktivitet på kvällstid. Man ville att ungdomarna skulle få en rolig fritidssysselsättning utan krav på tidigare idrottande eller prestation. Dessutom tänkte man att det skulle kunna vara en väg in i svenska idrottsrörelsen och även leda till ökad integration.

Bygga självkänsla – Barn i väntan/Barn i start

Svenska kyrkan har lång erfarenhet av samtalsgrupper, sorgestöd och grupper för barn med svårigheter av olika slag. Långt innan flyktingkrisen 2015 utvecklades en metod för flyktingbarn och deras familjer som kallades för Barn i väntan/Barn i start (BIV/BIS). Hösten 2015 ökade efterfrågan på den här gruppverksamheten och flera församlingar fick ta emot flyktingfamiljer som sökte stöd.

Junzale kom till Sverige från Azerbadjan med sina två pojkar 2012. Hon berättar om hur Barn i väntan/Barn i start har räddat livet på både henne och barnen. En av hennes söner var apatisk, men genom gruppen fick pojken hjälp att bearbeta sina känslor och minnen.

– Första gången jag kom hit till kyrkan i Hallunda i Botkyrka församling var jag så hungrig. Jag pekade på min mun och en kvinna tog emot mig och gav mig en smörgås att äta. Kvinnan som gav mig att äta var gruppledare i BIV/BIS och hon erbjöd mig och mina barn att delta i Barn i väntan-grupper. Jag fick vara med i en föräldragrupp och prata med andra vuxna i samma situation och barnen fick gå i barngrupper. Det går inte med ord att beskriva vad församlingen har betytt för mig och barnen, berättar Junzale.

Att lämna allt och börja om från början

Tara Tony arbetar som församlingspedagog i Vantörs församling, men var tidigare med och byggde upp arbetet med BIV/BIS i Botkyrka. Hon kom själv som ensamkommande barn till Sverige och har kunnat dela med sig av sina egna erfarenheter av att lämna allt och börja ett nytt liv i Sverige. Under tiden som gruppledare har hon stöttat många barn och unga. Tiden som gruppledare har också inneburit att hon bearbetat sitt eget uppbrott från Irak, något hon delar med flera andra gruppledare i BIV/BIS som också själva en gång kommit till Sverige som flyktingar.

– Det har varit givande att se hur barnen utvecklas under tiden vi har tillsammans, berättar hon. Samtidigt har det hänt mycket med mig själv också. Man lär sig något nytt vid varje möte med en ny grupp, berättar Tara.

En fjortonårig tjej som heter Jessy gick i Barn i väntan-grupp i Botkyrka församling för några år sedan när hon var ny i Sverige. Idag kommer hon fortfarande till kyrkan efter skolan och på helgerna.

– Det var jättebra att få träffa andra som kunde förstå lite av det man upplevde och kände. Jag har fortsatt att komma till kyrkan efter det. Det är en plats där jag känner mig trygg, säger Jessy.

VAD ÄR BARN I VÄNTAN – BARN I START, BIV/BIS?

Barn i väntan – Barn i start, BIV/BIS, är en metod som sätter barnens känslor i centrum och verksamheten har utvecklats tillsammans med Individuell Människohjälp (IM). 2005 startade de första BIV/BIS-grupperna i Malmö.

Barn i väntan vänder sig till barn och ungdomar i asylsökande familjer eller som är ensamkommande och Barn i start vänder sig till barn och ungdomar som har fått uppehållstillstånd i Sverige.

I gruppverksamheten får barnen lära sig mer om sig själva och dela erfarenheter kring hur det är att komma till Sverige. Metoden låter barnen bearbeta upplevelser och känslor genom kreativt skapande, samtal och språkträning.

I Stockholms stift startade grupperna i Botkyrka församling 2007 och erbjöds senare även i Vantörs och Hammarby församlingar. I Skärholmens församling håller man också på att starta BIV/BIS-grupper. Verksamheterna har delvis varit möjliga att genomföra tack vare kyrkostyrelsens medel.

BARN I VÄNTAN, BARN I START HJÄLPER BARN ATT:

- upptäcka att de inte är ensamma.
- känna gemenskap och träffa andra barn och ungdomar som är i en liknande situation.
- förstå att det inte är deras fel att de har flytt till Sverige eller att föräldrarna mår dåligt.
- få kunskap om asyl/integrationsprocessen.
- lära sig mer om Sverige och det svenska samhället.
- få möjlighet att visa vad de känner genom t ex bild, musik och rollspel.
- lära sig att de är värdefulla precis som de är.
- känna trygghet i att de samtal som förs stannar i gruppen.

Kyrkan mobiliserar för etablering

Egenmakt är ett ord som ofta återkommer i församlingarnas insatser. Det är en självklarhet att nyanlända så småningom ska hitta fram till ett liv där de klarar sig själva i Sverige, med jobb, bostad och studier. Här har församlingarna arbetat framgångsrikt på kreativa och innovativa sätt.

Att ta sig fram av egen kraft

Frågan om etablering för nyanlända har hamnat allt mer i fokus i Svenska kyrkans insatser på senare år. Att skapa förutsättningar för utveckling, lärande och egenmakt är viktigt för etableringen. Det är dock inte alltid det lättaste. En maktrelation kan finnas invävd i positionerna hjälpare och hjälpt. Att vara den som blir hjälpt är inte okomplicerat. Det kan leda till känslor av vanmakt, dåligt samvete, håglöshet och ibland till och med ilska eller avundsjuka mot den som hjälper. Den hjälpare i sin tur kan känna sig frestad att hjälpa till för mycket eller på fel sätt, och då leder hjälpen till passivitet i stället för driv och utveckling. Som en medarbetare i en församling säger: *Om du ska lära någon att fiska, då ger du henne inte en fisk, eller hur?*

Vi kommer i detta kapitel att få se hur församlingarna gjort för att stötta till etablering och egenmakt. Ett tecken på egenmakt är när den som blir hjälpt så småningom själv får vara en som hjälper och stöttar andra. Sådana exempel finns det glädjande nog gott om i Stockholms stifts församlingars integrationsarbete.

Tina Nowrozi, läraren från Afghanistan som nu leder grupper för unga nyanlända i Sverige.

Från deltagare till anställd på språkcaféet

I Hammarby församling ryms många livsöden och berättelser. Församlingen har utvecklat sitt arbete under senare år och strävar nu efter att kunna erbjuda jobb för nyanlända. Ibland lyckas det här över förväntan som för Tina Nowrozi, som kom till Sverige från Afghanistan 2014. Med ett barn på armen och ett barn i magen gjorde hon ensam den farliga resan via Iran, Turkiet och Grekland. När hon senare flyttade från Eskilstuna till Upplands Väsby blev Hammarby församlings språkcafé en plats där hon kände sig hemma. Tina är utbildad lärare och talar fem språk flytande och hon blev snart tillfrågad om att vara med och leda grupperna Barn i väntan, Barn i start, BIV/BIS. Idag är Tina anställd för att arbeta med språkcaféet och den integrationsgrupp för ensamkommande unga som församlingen driver.

– Nu får jag själv vara med och hjälpa andra att komma in i det svenska samhället. Jag är ett levande bevis på att integration kan fungera, säger Tina Nowrozi.

Det är just det här som blir så tydligt i församlingarnas integrationsarbete. Många har först kommit som hjälpsökande, ofta nästan utan tillhörigheter, till ett nytt land.

Sedan efter några år ser vi att de har blivit volontärer eller anställda i församlingarna. Det är en utveckling från behövande till behövd, där man får ge tillbaka och stötta barn, unga, vuxna och gamla i olika verksamheter.

Förhoppningen hos dem som arbetar med inkludering i församlingarna är att utvecklingen mot etablering ska få ännu större genomslag och att människors resurser ska tas tillvara ännu bättre.

I Järfälla församling har flera personer kunnat anställas tack vare kyrkostyrelsens medel, som i så många andra församlingar.

– Vi har kunnat arvoda flera personer bland nyanlända och nya svenskar. Deras kompetens tas tillvara vilket är A och O för inkludering, säger Ulrika Ekström, präst i Järfälla församling.

Ulrika berättar att de nyanlända har varit de operativa i verksamheten, bland annat i det som kallas *Stödcentret* som drivs i församlingen med inriktning på språk och samhälle.

– De nyanlända kommer ju hit med unika erfarenheter, det gäller att ta vara på dem, säger Ulrika.

Syateljén har fått människor att växa

De svarta spillbitarna ligger nystrukna i en prydlig hög på bordet. En efter en sys de ihop till ett vackert tygstycke, där sömmarna både bildar en struktur och ett asymmetriskt rutmönster.

– Det är som att lägga pussel, alla bitar måste passa ihop, säger Souad Gabriel som arbetar som sömmerska i Botkyrka församlings syateljé.

Om någon hade sagt till henne för två år sedan att hon skulle jobba halvtid som sömmerska hade hon inte vågat tro det. Många år utan arbete hade satt djupa spår i både självkänsla och självförtroende.

– Jobbet här har varit så viktigt för mig. Jag får göra det jag kan och tycker om, i ett sammanhang där jag både trivs och är trygg, fortsätter hon.

Botkyrka församling påbörjade under 2015 ett omfattande arbete för att identifiera och tydliggöra det diakonala uppdraget. Två fokusområden blev att vidareutveckla samarbetet i lokalsamhället och att stärka människors egenmakt. Så startade syateljén, en verksamhet för nyanlända kvinnor där de fick lära sig om sömnad samtidigt som de tränade svenska och kom in i en gemenskap.

Souad Gabriel arbetar femtio procent i syateljén. Här tillsammans med diakon Carolina Nilsson.

En brygga in i arbetslivet

Ambitionen med verksamheten är att efter projektets slut hitta former för ett fortsatt arbete med syateljén, i samverkan med befintliga aktörer och kanske även med nya. Carolina Nilsson, diakon och distriktsledare i Norra Botkyrka församling, ser att kyrkan i sitt diakonala uppdrag har en viktig roll att fylla i att stödja människors väg tillbaka till arbetslivet.

– Vi möter ofta människor som varit långt från arbetsmarknaden under lång tid. Det kan finnas både psykiska och fysiska hinder som är svåra att ta sig förbi. Här kan vi som kyrka bli en viktig brygga in i arbetslivet – genom att erbjuda en miljö där människor får växa i både kunskap och gemenskap. Vi kan erbjuda verktyg så att människor kan påverka och göra skillnad i sina egna liv, säger Carolina.

För Souad har det blivit precis så. Att hon var en duktig sömmerska visste hon någonstans. Men under tiden i syateljén har hon både hunnit upptäcka och uppskatta nya sidor hos sig själv. Som att vilja och våga ta egna initiativ och att samarbeta med andra.

På väg mot jobb och bostad

Sandra Malmberg har länge jobbat med att stötta nyanlända. Som diakoniassistent i Färingsö församling beskriver hon levande hur spännande det är att möta före detta nyanlända som tidigare kommit till församlingens verksamhet och som nu är etablerade i samhället. De har fått jobb, egna vanor och vänner i Sverige.

– Det är jättefint att få träffa på dem här på ön när de är i tjänst på sina nya jobb! Nyligen träffade jag en ung kille som numera arbetar på Posten, vi pratade lite och jag sa att det var så kul att han ordnat körkort och jobb själv. Han svarade: *Sandra, du ska ha stort tack för att ni kom till oss varje vecka och lärde oss svenska och pratade med oss!*

Precis som på Färingsö har man i Värmdö församling också jobbat mycket med etablering för ensamkommande unga. I tätt samarbete med föreningen Frivilliga familjehem har församlingen startat ett arbetsmarknadsprojekt. Anna Björnström, diakonal samordnare i Värmdö församling, poängterar att det är tufft att hitta ett varaktigt jobb efter gymnasiet även för den som är född och uppvuxen här.

– Men är du ny i Sverige är det självklart ännu svårare! Kanske saknar du kunskap om arbetsmarknaden och är utan kontaktnät.

I projektet *Frivilliga familjehem* vill Värmdö församling coacha och stötta ungdomarna och målet är att de redan under studietiden ska kunna hitta ett arbete.

Stöd till ensamkommande unga

Det är många församlingar i Stockholms stift som jobbat med att ge stöd åt ensamkommande unga, alltifrån hjälp med språket, tak över huvudet, samhällsstöd och gemenskapsbyggande. Eftersom det finns en hel del rasism som riktas särskilt mot unga afghanska pojkar är kyrkans arbete för den här gruppen extra viktigt. Att hjälpa nyanlända ungdomar att komma in i svenska samhället är grundläggande, men också att genom ökade kontaktytor mellan etablerade svenskar och nyanlända visa omvärlden att främlingsfientliga vrångbilder om de ensamkommande inte stämmer.

Även i Hägerstens församling har man jobbat mycket med att ge stöd åt ensamkommande unga. Kyrkostyrelsens medel har använts för att dela ut mat i Gröndals kyrka till ungdomar. Birgitta Sommarbäck som är diakon i Hägerstens församling berättar att det var en ökning av människor som kom under sommaren 2019.

– Det kom både barnfamiljer och andra som sökte stöd, berättar hon.

Till slut blev belastningen för stor när det gällde matutdelningen och församlingen hade inte möjlighet att fortsätta med verksamheten. Då beslöt man sig för att istället starta språkcafé och ge stöd i olika frågor. Dit skulle nyanlända också kunna vända sig för juridisk rådgivning kring asylärenden. Under 2020 har coronapandemin varit högst aktuell och nu funderar man i församlingen på hur framtiden kommer att se ut.

– Vi har planer på att engagera oss mer i ett språkcafé, berättar Birgitta Sommarbäck. Här handlar det framförallt om att stödja människor att finna boende här i Västertorp.

En mamma med dotter är glada att de fått en egen lägenhet via projektet På egna ben i Nacka församling.

Många fler insatser än de som beskrivs i den här rapporten har gjorts för ensamkommande unga. Flera församlingar i Stockholms stift har fått statliga medel för unga i hemlöshet och de har drivit viktig verksamhet för den här målgruppen.

OM NYA GYMNASIELAGEN

2018 antogs den nya gymnasielagen som gav ensamkommande ungdomar rätt att slutföra sin utbildning i Sverige. Efter avslutad utbildning har ungdomarna sex månader på sig att få ett fast arbete eller ett avtal om minst två års anställning. Först då kan de ansöka om permanent uppehållstillstånd. Regeringen har nu med hänvisning till Covid 19 aviserat att de kommer att lägga fram förslag på lättnader i gymnasielagen.

Egenmakt är nyckeln

Att komma in i samhället, få ett jobb, komma in på en utbildning eller få en bostad är inte det lättaste för en människa som kommit till ett nytt land och inte kan språket. Det är enormt mycket nytt att lära sig och ta in. En framkomlig väg som flera församlingar i den här rapporten har använt sig av är att låta nyanlända få göra praktik. Så gjorde man till exempel i Täby där Migrationsverket och Arbetsförmedlingen i samverkan med Täby församling ordnade

praktikplatser och visstidsanställningar för nyanlända. Det här har varit ett fantastiskt sätt att uppnå inkludering och social sammanhållning, enligt diakonen Elisabeth Hjalmarsson.

– I dag är flera av familjerna och de vuxna som tidigare fick praktikplatser integrerade i andra verksamheter i församlingen, berättar hon.

Anna Hirsch, diakon i Nacka församling, vittnar om att etablering ofta blir en följd av att människor behövs på riktigt. Hon berättar att församlingen med hjälp av kyrkostyrelsens medel kunde anställa arabisktalande personer i verksamheter för nyanlända. Många av dessa personer har tidigare själva kommit som asylsökande. Med tiden har de etablerat sig i samhället så att de nu kan hjälpa andra.

När nyanlända kommer till Nacka församling hålls ett välkomstsamtal där man försöker betona ömsesidigheten i att hjälpa och att bli hjälpt:

– Vi pratar om att vi inom alla religioner försöker hjälpa våra medmänniskor. Vi vill inte att de ska känna att de tar emot allmosor, så vi brukar säga: *Om några år blir det ni som hjälper någon annan!* Och precis så brukar det faktiskt bli, säger Anna Hirsch.

På egna ben

I Nacka församling drivs också projektet *På egna ben* sedan april 2020. Här jobbar João Alho oförtrutet med att skapa förutsättningar för människor att klara av sin vardag. Det handlar om grundläggande saker som bostad och jobb. Insatsen vänder sig till den som har kommit en bit på vägen i Sverige, men som behöver stöd och coachning för att komma in på arbets- och bostadsmarknad.

– Vi försöker förmedla kontakt med arbetsgivare och bostadsvärdar, berättar João. Vi vill vara en brygga mellan olika aktörer.

João Alho var tidigare samordnare för Stockholms stads insatser för utsatta EU- och tredjelandsmedborgare i verksamheten Ny gemenskap. Sedan april 2020 har han drivit *På egna ben* i Guds hus i Nacka församling, ett initiativ som under coronakrisen hjälpt många att hitta jobb, bostad, validera sin utbildning eller få juridiskt stöd.

Tsegereda kommer ofta till morgonfikat som ordnas av projektet *På egna ben* i Nacka församling.

– Mina barn är med på många verksamheter i Guds hus här i Fisksätra, säger Tsegereda.

João förtydligar att projektet vill stötta till egenmakt, inte komma med färdiga lösningar på alla problem. Han kom själv från Portugal till Sverige för ett antal år sedan och har upplevt stressen av att inte ha en daglig sysselsättning i början, trots att han var utbildad veterinär. Detta ledde till att han började engagera sig ideellt, något som så småningom har lett fram till hans nuvarande arbete i Fisksätra kyrka i Nacka.

– Jag kanske har en särskild empati med människorna vi stöttar i *På egna ben* tack vare att jag har varit i detta själv, berättar han. Men samtidigt är det mil mellan det jag utsattes för och den verklighet som möter många av dem som kommer till vår verksamhet. Jag kommer ju från ett EU-land och det är stor skillnad mot att komma från ett land i tredje världen. De saknar ofta så mycket resurser för att kunna starta upp ett bra liv här i Sverige, säger João.

De ekonomiska medlen gjorde det möjligt att anställa

Tack vare kyrkostyrelsens medel har João kunnat anställas i församlingen, och detta gäller även två andra medarbetare som varit med och drivit integrationsarbetet.

– Vi har lyckats stärka det diakonala arbetet på ett sätt som jag inte hade vågat drömma om, säger verksamhetschefen Pia-Sophia Passmark. Och det har hänt mitt under en global pandemi. Utan externa medel hade det varit svårt att anställa de här fantastiska medarbetarna, konstaterar Pia-Sophia och berättar att hon blir rörd när hon tänker på vad de har uppnått på så kort tid.

En fråga som ofta kommer upp i João's arbete är människors legala status. Många han möter har ingen koll på detta.

– För ett tag sedan träffade jag en kvinna och hon visste inte ens att hon var svensk medborgare. Det är viktigt att jobba med det här, så att människor får reda på sina rättigheter, eller att de kan börja försöka förändra sin legala status.

En kvinna som ofta kommer till morgonfikat som ordnas av projektet *På egna ben* är Tsegereda, som ursprungligen kommer från Eritrea.

– Mina barn är med på många verksamheter i Guds hus här i Fisksätra. Vi har också varit med på familjeläger. Det är väldigt roligt, vi får umgås, bada och vara tillsammans.

Tsegereda är dock bekymrad för att hon måste flytta ifrån sin lägenhet snart, hon oroar sig

I Tyresö församling drivs det sociala företaget och samarbetsprojektet Café Himlagott. Här har innovativa metoder för rehab och praktik utvecklats. —————>

för sina barn och vart de alla ska ta vägen. Hon hoppas att hon kan få hjälp via projektet *På egna ben*. Enligt Joao är det vanligt att värdar blir rädda för att hyra ut rum just nu, på grund av corona. Fisksätra kyrka, som oftast går under namnet Guds hus och som ligger mitt på torget i Fisksätra centrum har blivit en central aktör i den rådande pandemi-situationen.

Sociala företag

Stockholms stift har under perioden december 2017 till februari 2020 även ingått i ett projekt med innovationsmyndigheten Vinnova, något som har lett till många praktikmöjligheter för nyanlända.

En av dem som deltagit är Tyresö församling. Här har man drivit Café Himlagott, ett socialt företag i samarbete med församlingen.

– Café Himlagott och Tyresö församling har utvecklat en arbetsmodell som inspirerat Arbetsförmedlingen för metoderna kring praktik och rehab, berättar Ayda Moayedzadeh, handläggare på Stockholms stiftskansli och ansvarig för arbetet med Vinnovaprojektet.

Modellen innebär att deltagare gör sin praktik hos det sociala företaget. Företaget hyr sina lokaler av församlingen som också kopplar in sitt diakonala stöd för deltagarna i verksamheten.

– Det här är ett ömsesidigt samarbete som gynnar både församlingen, det sociala företaget och deltagaren, berättar Ayda.

Även Ekerö pastorat har deltagit i Vinnovaprojektet. Där startades en syverkstad för språkpraktik och arbetsträning. Verksamheten har vidareutvecklats och drivs idag under S:t Marys paraply. S:t Mary är verksamheter inom Svenska kyrkan som drivs likt arbetsintegrerande sociala företag med målet att fungera som språngbräda till ett hållbart arbetsliv för dem som av olika anledningar står utanför. Arbetet har utvecklats från lokala initiativ till ett idag växande nationellt nätverk med gemensam produktion. Materialen är återbrukade och utvalda för att hålla under lång tid.

Arbetet inom S:t Mary utgår ifrån bemötandemetoden Mary, som tagits fram för att kvalitetssäkra arbetsträning och praktik. Metoden fokuserar på att ta vara på individens egna förmågor till ökad egenmakt, delaktighet och ansvar. Mary står för *meningsfullhet, arbetsgemenskap, rehabilitering, yrkesstolthet* som tillsammans utgör metodens värdegrund.

Både Tyresö och Ekerö pastorat har fått del av kyrkostyrelsen medel för sina insatser.

I Ekerö pastorat drivs S:t Mary Remake, en syverkstad som är en innovativ social verksamhet inom Svenska kyrkan. Målet är att den ska fungera som en språngbräda till ett hållbart arbetsliv för asylsökande och nya svenskar som av olika anledningar står utanför arbetsmarknaden. I verksamheten tas kläder och tyger tillvara och får nytt liv. Sedan säljs produkterna och återinvesteras i verksamheten.

Alla goda krafter samlas

Samarbete och samverkan har varit avgörande både i det mer akuta och i det långsiktiga integrationsarbetet. Lokal samverkan leder till ömsesidigt lärande mellan olika aktörer i civilsamhälle, skola, kommun och myndigheter.

Civilsamhället och andra aktörer har mötts på nya sätt

Hösten 2015 förändrades mycket i Sverige. Bilderna från de överfulla perrongerna på Stockholms centralstation väckte stort engagemang, både i kyrkan och i övriga samhället. Samtidigt som det inte fanns några färdiga svar eller lösningar, fanns det inte heller tid eller utrymme att fundera kring *Vad gör vi?* eller *Hur gör vi?* Alla goda krafter fick helt enkelt lov att börja samarbeta för att ta emot medmänniskor som flytt från krig och förtryck. Mitt i allt kaos blev Svenska kyrkan en tydlig och stark kraft. Myndigheter, kommuner och ideella organisationer vände sig till kyrkan för samarbete, och Stockholms stifts församlingar mobiliserade i ett akut läge. Civilsamhället möttes på nya sätt och olika nätverk bildades för att hitta hållbara och långsiktiga samarbetsformer.

Fem år senare ser utmaningarna annorlunda ut. De tillfälliga och akuta insatserna är färre och nu handlar arbetet mer om att stödja nya svenskar att komma in i samhället. Samtidigt ska, som vi redan sett, behoven av sovplatser, mat för dagen och stöd med andra basala behov inte underskattas. Men både i det långsiktiga integrationsarbetet och i det mer akuta har samarbetet med andra aktörer varit avgörande. Den lokala samverkan har lett till nya kontakter och nya arbetssätt, och det har skett ett ömsesidigt lärande mellan olika aktörer i civilsamhälle, skola, kommuner och myndigheter.

Samverkan för integration

Våren 2017 rekryterades Camilla Ulén och Anna Björnström till Värmdö församling för att jobba med integration och inkludering. Camilla i rollen som präst och Anna i rollen som diakonal samordnare. Genom Värmdö kommun blev Camilla och Anna inbjudna till ett nät-

Genom återbruksprojektet koordinerar Ekerö pastorat skänkesmöbler från måläröbor och secondhandverksamheter så att nyanlända ska få ett fungerande hem.

verk där olika lokala krafter samlades för att diskutera gemensamma utmaningar. Där träffade de bland annat en av initiativtagarna till föreningen Frivilliga familjehem på Värmdö. Snart inleddes ett samarbete kring de ensamkommande unga. Föreningen började ha sina möten i en av församlingens lokaler som allt sedan dess har utgjort föreningens bas.

– Föreningens fokus var i början att hitta familjehem till de ensamkommande ungdomar som fått tillfälligt uppehållstillstånd genom den nya gymnasielagen, så att de kunde bo kvar på Värmdö och fortsätta gå i skolan, säger Camilla Ulén.

Ett starkt lokalsamhälle

Även om boendefrågan fortfarande är i fokus har verksamheten med tiden utvecklats och omfattar nu även läxhjälp, flytt hjälp, vuxenstöd och hjälp med olika myndighetskontakter. Samarbetet mellan Frivilliga familjehem och Värmdö församling har stärkts och visar hur förenade goda krafter bidrar till ett starkt lokalsamhälle. Liknande exempel på samverkan finns i många av de församlingar som fått kyrkostyrelsens medel för asylsökande och flyktingar.

Både Anna och Camilla lyfter fram betydelsen av att använda de kontaktnät som finns runt omkring och att inte låta sig begränsas till de egna sammanhangen. Idag samarbetar Värmdö församling med flera aktörer kring olika projekt kopplade till integration. Tillsammans med Värmdö kommun och Gustavsberg-Ingarö församling anordnas exempelvis samhällssamtal för nyanlända kvotflyktingar i kommunen. Kommunen kallar deltagare och står för språkstöd, medan Värmdö och Gustavsberg-Ingarö församlingar står för lokal och genomförande. I samarbete med idrottsfolkhögskolan erbjuds även simundervisning för vuxna.

Kyrkan, kommunen och ideella hälsar nya svenskar välkomna

Lotta Ljungman-Stenhardt var en av många privatpersoner som tog emot människor på Centralen hösten 2015. Kort därefter startade hon Facebook-gruppen Välkommen till Saltis för att kunna påverka och göra skillnad i sitt lokala sammanhang. Gruppen blev initialt ett sätt att samordna akuta hjälpinsatser. Saltsjöbadens församling fanns med från början och stöttade med lokaler för både transitboende och språkcafé.

Kerstin Braathen, ansvarig för integrationsarbetet i Saltsjöbadens församling, berättar:

– Det här är en del av församlingens diakonala uppdrag, att påverka samhället i positiv riktning utifrån de behov vi ser. Vi har inte så stora personalresurser i församlingen, men vi har kunnat bidra på andra sätt för att stödja det viktiga arbete som Välkommen till Saltis gör. Bland annat står vi för hyran till en lokal där vi driver språkcafé och läxhjälp.

Idag, fyra år senare, har nätverket Välkommen till Saltis blivit en förening som samverkar både med Saltsjöbadens församling, kommunen och andra ideella verksamheter för att människor ska komma in i samhället. Facebookgruppen har numera 750 medlemmar och ett 50-tal volontärer är knutna till föreningen. När en nyanländ flyttar in hör kommunen av sig direkt till Välkommen till Saltis som snabbt försöker hitta en kontaktperson eller kontaktfamilj för den nyinflyttade.

– Kontaktpersonerna har blivit jätteviktiga, både vid mottagandet och som stöd i olika typer av frågor. Många fina relationer och vänskapsband har också knutits genom det här. Det är väldigt roligt, tycker Lotta Ljungman Stenman.

Tillsammans med kommunen och Länsstyrelsen drivs i Saltsjöbadens församling också ett projekt för att hjälpa nyanlända att hitta bostad när kommunens ansvar upphört (efter två år). Arbetet har varit framgångsrikt, mycket tack vare samarbetet med Välkommen till Saltis och nätverket av kontaktpersoner som kan hjälpa till att söka och förmedla kontakter.

Fler exempel på lokal samverkan

Överallt finns lokal samverkan. Verksamheten En hjälpande hand i Vaxholm är ett exempel på en frivilligorganisation som har anordnat café och utdelning av insamlade kläder varje söndag. Frivilligorganisationen består av volontärer från Svenska kyrkan, Lions, Rädda barnen och Röda Korset. Till caféet har det genom åren kommit många flyktingar, men även vaxholms-

bor. I dessa möten mellan nya och gamla vaxholmare har församlingen hittat praktikplatser, arbetstillfällen och vägar in i föreningslivet, till exempel i idrottsföreningar och körverksamhet.

Sveriges kommuner har ett gemensamt uppdrag att arbeta med Agenda 2030 och de globala målen. Fler och fler församlingar arbetar också utifrån Agenda 2030 och de globala målen som paraply. I församlingarna blir det här gemensamma verktyg och riktlinjer för strategiskt och målmedvetet samverkansarbete.

Vi ska inte göra människor till fågelungar!

Tack vare samverkan med kommunen och ekonomiska bidrag, inte minst från kyrkostyrelsen, möter Nacka församling idag de flesta nyanlända i kommunen. När kommunen tar emot kvotflyktingar eller flyktingar från anläggningsboenden får de nyanlända alltid frågan om de vill ha kontakt med Svenska kyrkan.

– Nästan alla vill ha kontakt med oss, berättar Anna Hirsch stolt.

Hösten 2015 klev Nacka församling in i arbetet med ett stort evakueringsboende. Församlingen fick uppdraget att starta boendet tillsammans med Nacka kommun, som i sin tur hade fått uppdraget från Migrationsverket. Genom detta samarbete fick församlingen bra kontakt med de kommunala tjänstemännen. Nätverken som byggdes då har resulterat i ett stabilt och livaktigt integrationsarbete i hela Nackaområdet.

Anna poängterar att de nyanlända ska få veta vad Svenska kyrkan är innan de skickas till kyrkans verksamhet. Människor ska få ta aktiva beslut i sina liv och inte berövas sin egenmakt, menar hon och här ser hon problem ibland. Hon tar ett exempel från en närliggande kommun.

– När det kommer en nyanländ familj till vissa andra kommuner möbleras ett hem som sedan står fixat och färdigt för dem. Men det är bättre om familjen får möblera och fixa själva så långt det är möjligt. Vi glömmer så lätt att människor som har flytt har en stark drivkraft – de har ju tagit sig hela vägen hit till Sverige. Vi ska inte göra människor till fågelungar!

Ett möte som ändrade allt

Karin Gustafsson kontaktade för ett antal år sedan Ekerö kommun för att se hur hon kunde engagera sig lokalt för de människor som kommit till Mälardalen där hon bodde.

– Jag ville göra en insats på grund av den nöd jag såg omkring mig, berättar hon. Kontakten med Ekerö kommun blev startskottet för Karins nuvarande arbete som integra-

Språkcafé i Saltsjöbaden i samarbete med föreningen Välkommen till Saltis.

tionssamordnare i Ekerö pastorat. Via kommunens socialtjänst fick hon kontakt med en nyanländ kvinna, ett möte hon aldrig glömmer. Samtidigt som detta hände började nätverket *Öar utan gränser* att ta form. En plattform där Ekerö kommun bjöd in civilsamhället att delta i välkommandet av nyanlända och ensamkommande. Arbete på gräsrotsnivå är viktigt. Det kan man se i Ekerö. Idag samverkar föreningar, företagsnätverk, samtliga trossamfund, secondhandverksamheter och privatpersoner för att tillsammans välkomna nyanlända målaröbor, skapa mötesplatser och underlätta för delaktighet och gemenskap i lokalsamhället.

Så kan församlingen arbeta med samverkan

Lisa Hofverberg, diakon i Hammarby församling, har samlat ihop sina erfarenheter av integrationsarbete. Här tipsar hon om hur en församling kan bli bättre på samverkan:

1. Ta kontakt och bjud in politiker och socialnämndens ordförande och integrationssamordnare till samtal om samverkan kring boende och integration. Länsstyrelsen har ofta information om vem som är kontaktperson i kommunen och har projekt 37 a och 37 som omfattar integration, där det finns möjlighet att söka projektbidrag. Genom att gå in i gemensamma projekt lär olika aktörer känna varandra och kan upptäcka nya former för samverkan lokalt.
2. Ge exempel på församlingar där det finns en upparbetad samverkan och beskriv hur det går till. Visa hur projektansökningar har sett ut som godkänts och hur man ordnat med familjehem och hyra eller integrationsprojekt. Det finns mycket kunskap och material så det finns ingen anledning att uppfinna hjulet på nytt.
3. Förankra identifierade behov hos kyrkoherde och kyrkoråd för att skapa rätt förutsättningar från början.

Det här är erfarenheter som Lisa fått genom Hammarby församlings engagemang för asylsökande och nyanlända som började på riktigt hösten 2015 när många människor kom till Upplands Väsby för att söka asyl. Den första satsningen var samtalsgrupperna Barn i väntan, Barn i start som vi redan läst om i den här rapporten. BIV/BIS i Hammarby finansierades av Länsstyrelsen och drevs i samverkan mellan Upplands Väsby kommun och Hammarby församling.

– Vi har olika uppdrag, kompetenser och resurser att bidra med in i arbetet, men vårt mål är gemensamt. Vi vill att nya Väsby-bor ska komma in i samhället och där blir samverkan med aktörer som Svenska kyrkan både en naturlig och nödvändig del, säger Mikael Kampner, integrationsstrateg på kommunen med uppdrag att samordna och utveckla arbetet kring integration.

Fokus i arbetet har förändrats över tid, vilket för Lisa Hofverberg är helt naturligt.

– Vi behöver kunna agera utifrån de behov som uppstår. I vår församlingsinstruktion från 2015 står till exempel nästan ingenting om arbetet med integration. När vi nu gör en revidering under 2019 kommer det att se helt annorlunda ut.

Det fungerar tack vare volontärerna

Lisa Hofverberg framhåller att integrationsarbetet inte skulle gå att göra utan de många volontärer som är knutna till församlingen. Tack vare medel från både Svenska kyrkan och Upplands Väsby kommun har församlingen också kunnat timanställa personal för att arbeta med de olika initiativen, något som Lisa menar varit helt avgörande.

– Det var varit oerhört viktigt, för det är ofta där det brister. Bra idéer kan inte realiseras om det inte finns personella resurser för att driva arbetet. Här har vi haft bra stöd från både församlingsledning och kyrkoråd, säger Lisa.

Om drivkrafter bland volontärer och anställda

Att fortsätta stå upp för öppenhet, mänskliga rättigheter och medmänsklighet i både ord och handling är inte alltid lätt. Ett nytt sätt att vara kyrka handlar om samarbete, nya möten och en känsla av meningsfullhet. Idag engagerar sig många svenskar ideellt för ett bättre samhälle.

Att fortsätta stå upp för mänskliga rättigheter

Det finns en återkommande berättelse bland människorna som varit engagerade i arbetet för integration och inkludering i Stockholms stifts församlingar. Den handlar om hur snabbt det gick från 2015 då vi pratade om människovärde och solidaritet till att vi började tala om misstro och systemkollaps. Engagemanget svalnade i takt med att samhällsdebatten hårdnade. Även samtalen med vänner och kollegor runt fika- och middagsbord ändrade inriktning. Borta var nyanserna, som om vi inte längre kunde hantera parallella verkligheter.

En flicka får en kanelbulle på S:ta Clara kyrkas matutdelning.

En anställd berättar:

– Helt plötsligt fick jag stå till svars för allt som inte fungerade. Jag blev kallad naiv när jag berättade om goda exempel från min vardag. Som om vi som jobbar med det här bara är ett gäng idealister!

Men det finns en annan berättelse som framträder ännu tydligare. Den handlar om att fortsätta stå upp för öppenhet, mänskliga rättigheter och medmänsklighet i både ord och handling. Inte för att det är den lätta vägen, utan för att det är den rätta vägen. Det är en berättelse om ett nytt sätt att vara kyrka som handlar om samarbete, nya möten och en känsla av meningsfullhet. Strömmar av engagerade människor som vill göra en insats för sina medmänniskor har kommit till kyrkan de senaste åren. Vid sidan av volontärerna har även de anställda medarbetarna engagerat sig i nya arbetsuppgifter samtidigt som de fått nya frågor att hantera.

Vi mår bra av att visa medmänsklighet

Idag engagerar sig varannan svensk ideellt för ett bättre samhälle och många av dem inom Svenska kyrkan. Forskning visar att vi människor mår bra av att visa medmänsklighet och bidra till en bättre värld. En rad hälsoeffekter som att motverka negativ stress, få mindre ångest och bättre immunförsvar kan uppvisas. Frågan är om en god handling blir sämre om den görs av egoistiska skäl. Inte alls, menar läkaren och professorn Stefan Einhorn, som under sitt yrkesliv intresserat sig för medmänsklighet och varför vi människor vill göra gott för andra. Så här sa han i en intervju för Stockholms stifts artikelserie *Gör inte skillnad på människor*:

– Att det finns ett mått av egoism i att visa medkänsla och medmänsklighet – vad spelar det för roll? Jag tror att vi alla skulle må bra av att flytta lite av fokus från oss själva och låta livet handla mer om att stötta och hjälpa andra människor. Och vara medvetna om att det faktum att vi själva gagnas av att göra gott inte tar bort något från den goda gärningen. Tvärtom – det ökar bara den totala lyckan i världen.

Stefan Einhorns ord förkroppsligas i mötet med människorna i Stockholms stifts församlingar. Alla som har stångats, hoppats, gråtit, skrattat och kämpat tillsammans med och för människor som flytt från krig, förföljelse och förtryck. De som har sett behov och agerat. De som har gjort det möjligt. Utan deras engagemang hade arbetet inte varit möjligt.

Diakoni i retur i S:ta Clara kyrka

S:ta Clara kyrka har ett utbrett diakonalt arbete och här är arbetet för integration förstås inget undantag. Nattöppen kyrka och matutdelning är två exempel på verksamheter där församlingen möter människor som är nya i Sverige. Men utan den stora gruppen volontärer som varje dag sluter upp för att brygga kaffe, göra i ordning sovplatser eller hämta, packa och dela ut mat skulle arbetet inte vara möjligt, säger Yvonne Kerygman, diakon i församlingen.

– Det är fint att se människor som tidigare kom hit för att ta emot en matkasse nu själva delar ut mat till andra. Det finns en sådan kraft i det. Att se hur de växer av att ingå i ett sammanhang. Av de volontärer som är här idag är sex av åtta själva i asylprocess. De gör ett diakonalt arbete som jag inte kommer i närheten av och för dem skapar det verkligen mening och gemenskap i en tuff situation, berättar Yvonne.

Volontärer kunde få anställning

Idag är två av de tidigare volontärerna anställda i församlingen på halvtid, en som vaktmästare och en som ansvarig för matutdelningen i kyrkan. En av dem är Nafipour Wahid från Afghanistan som fick vänta i över sex år på sitt uppehållstillstånd. Möjligheten att få jobba som volontär i S:ta Clara kyrka skapade sammanhang och mening i en utsatt och många gånger hopplös situation. Varje vardagsmorgon innan klockan sex är han först på plats för att brygga kaffe och hämta mat från caféer och restauranger som vill bidra till församlingens matutdelning. Med hjälp av volontärer ser Nafipour till att maten som samlats in delas ut till människor som behöver få något att äta. Till matutdelningen brukar en lång kö ringla sig längs kyrkans mittgång och det är hans uppgift att organisera och fördela maten så rättvist

som möjligt. En inte alltid så lätt uppgift när det finns många munnar att mätta. En vanlig dag kommer mellan 70 och 90 personer till matutdelningen.

– Att få hjälpa andra som är i samma situation som jag själv har hjälpt mig massor. Jag mår så bra av att komma hit, berättar Nafipour.

Nafipour Wahid kom som flykting från Afghanistan. I Sverige började han jobba som volontär med matutdelning i S:ta Clara kyrka. Tack vare kyrkostyrelsens medel har han nu en anställning i församlingen.

Nya sammanhang och nya vänner för volontärerna

När Kari Hansson blev pensionär började hon jobba som volontär på språkcaféet som föreningen Välkommen till Saltis driver med stöd av Saltsjöbadens församling. Vad hon inte visste då var att hon skulle få vänner för livet, ja, till och med en extra familj. När Akberet Embatash skulle föda sin dotter var Kari med och stöttade under förlossningen och efter det har Kari blivit lilla Nadias bonusmormor.

– Det har varit så berikande att möta nya människor och få en inblick i andras liv, kultur och tradition. Dessutom har jag blivit bonusmormor till lilla Nadia, berättar Kari Hansson.

Det här är typiska berättelser från församlingarnas vardag. Människor kommer till kyrkan och vill hjälpa till, och så småningom får de nya sammanhang och ofta även vänner för livet, precis som det blev för Kari Hansson.

Volontären Kari Hansson med sin extrafamilj och lilla bonusbarnbarnet Nadia.

En våg av nya medlemmar i kyrkan

Diakonen Anna Hirsch i Nacka församling vittnar också om engagemanget som uppstod hösten 2015, när alla flyktingarna kom.

– Det var ju den här tiden. Alla ville hjälpa till!

Då fanns en hjälpvilja utöver det vanliga, inte bara hos privatpersoner utan även hos företag, myndigheter och andra aktörer. Alla började samverka och snart valde kommunen Nacka församling som huvudansvarig för volontärarbetet. På kort tid hade församlingen samlat ihop nästan 500 volontärer som kom från alla möjliga håll.

– Vissa företag lät sina anställda lägga några timmar i veckan på volontärarbete och vi hade samverkan kring volontärer med ett trettiotal skolor och företag, berättar Anna.

Församlingen hade också fått i uppdrag av kommunen att driva ett evakueringsboende när behoven var som mest akuta. När boendet stängde hade Anna en massa relationer och väldigt många ville fortsätta som volontärer.

– Numera jobbar volontärerna med församlingens loppis, språkträning, barnaktiviteter och inte minst Guds hus i Fisksätra. Många av dem som bodde på evakueringsboendet är nu volontärer – och nu rullar allt på av sig självt, säger Anna.

Hon och hennes volontärer och medarbetare är stolta över att ha lyckats hålla fast i arbetet ända sedan 2015. De som kom till församlingen då är nu en helt ny grupp av engagerade och det har också lett till en våg av nya medlemmar i kyrkan.

Vision om framtidens kyrka – strategiskt arbete för inkludering

Stockholms stifts biskop Andreas Holmberg tycker att arbetet med inkludering är kyrkans huvuduppdrag. Det får aldrig bli en sidoverksamhet, säger han. Arbetet för asylsökande och flyktingar i Stockholms stift har stärkt sammanhållning och tillit mellan människor. Ett strategiskt och framåtblickande förändringsarbete har varit en förutsättning för insatserna och för det värdegrundsarbete som utvecklats i församlingarna.

Förutsättningar för förändringsarbete

Stödet för arbete med inkludering och social sammanhållning ser olika ut i församlingarna. Några medarbetare vittnar om aktiva kyrkoråd, andra om kyrkoherdar som ger klartecken både till att ställa om verksamhet och att pröva nya vägar.

Arbete med inkludering måste bli en självklar del av församlingens verksamhet, inte bara ett sidospår som får utrymme så länge det finns externa medel. Det behövs ledare som ser att kyrkan har en roll att spela i det nya samhälle som finns omkring oss, ett samhälle som bland annat präglas av olika religioner och människor med olika kulturell och etnisk bakgrund.

– Om kyrkoherde och kyrkoråd inser att arbetet mot utsatthet är ett av kyrkans kärnuppdrag finns förutsättningar för diakonalt förändringsarbete. Enskilda medarbetare kan inte stå ensamma i det här arbetet, det behövs styrning och ledning, säger en församlingsmedarbetare.

Styrdokument, omvärldsanalys och strategiskt framåtblickande

Beatrice Lönnqvist, kyrkoherde i Botkyrka församling, har reflekterat en hel del kring ledarskapets betydelse, inte minst när det gäller integration, inkludering, mänskliga rättigheter och normer. För henne är styrdokumentet viktiga i förändringsarbetet.

Beatrice Lönnqvist är ordförande i nätverket Framtiden bor hos oss, FBHO, och kyrkoherde i Botkyrka församling.

– Den riktning som församlingen tar kan påverkas med församlingsinstruktionen, säger hon.

Andra verktyg är enligt Beatrice hur man besätter tjänster och givetvis hur man lägger budget. Det går inte att prata om inkludering om man som ledare inte samtidigt avsätter resurser för arbetet. Då blir det bara tomma ord, menar hon.

Beatrice jobbar också strategiskt med samverkan i lokalsamhället. Hon ser nämligen en stor risk om samverkan blir för personbunden, då fungerar det bara så länge det är kul och det finns anställda som är engagerade och driver. Därför måste samverkan vara ett genomgripande mål i församlingens verksamheter.

Men hur får man styrdokumentet att bli levande i församlingen? Hur ser man till att alla medarbetare jobbar utifrån de mål och löften som står i dokumenten?

– Allt bygger på omvärldsanalysen. Här är ett vanligt misstag att man låter medarbetarna eller kyrkoherden göra omvärldsanalysen. Det är människorna som bor i församlingen, kyrkobesökarna och medarbetarna tillsammans som måste vara grunden för analysen.

Ungdomars berättelser blev församlingens omvärldsanalys

I Botkyrka församling fick ungdomar med bild och text berätta om sin verklighet. Detta mynnade ut i *Botkyrkarapporten*, som blev församlingens omvärldsanalys. Rapporten lade sedan grunden för församlingsinstruktionen.

– Som ledare har du ett ansvar att blicka utåt, annars finns risk att det bara blir en spiral-liknande rörelse inåt, förtydligar Beatrice Lönnqvist. Du måste våga leda – mitt uppdrag är att ta församlingen till en plats som är relevant i just det sammanhang där vi befinner oss. Man måste börja i värderingsfrågorna och identitetsfrågorna. Vilka är vi? Vem är jag? Vilka får plats? Vilka får inte plats? Här finns återigen risken att värderingsfrågorna börjar handla om de anställda själva och att det blir en inåtvänd spiral. Då måste man lyfta blicken och påminna om att de anställda inte är församlingen, utan att de är där för att utföra uppdragen som formulerats i styrdokumentet.

Förutsättningar för ledaruppdraget

För Beatrice är det viktigt att ha goda relationer med kyrkoråd och församlingsråd.

– Kyrkopolitikerna representerar medlemmarna så vi måste lyssna på dem. För mig är det jätteviktigt att kyrkan är demokratisk, betonar hon.

Men vad händer om kyrkorådet vill gå åt något annat håll än vad omvärldsanalysen har visat? Hur kan man jobba med det som ledare? Beatrice tycker att det är grundläggande att det finns en tydlig delegation från kyrkorådet. Då blir det möjligt att utföra ledaruppdraget. Hon betonar också att det behövs ett ständigt levandegörande av styrdokumentet så att de är förankrade hos alla, från medarbetare till kyrkoråd.

Birgitta Sommarbäck, diakon i Hägerstens församling och tidigare i Färingsö församling, ser precis som Beatrice Lönnqvist att ledningsfunktionen måste arbeta strategiskt och överblickande.

– Kyrkoherden i Färingsö församling Lars Brattgård var positiv till inkluderingsarbetet. Det går inte att arbeta målmedvetet med integration om inte ledningen är med på tåget. Då blir det bara enstaka insatser från någon engagerad medarbetare, säger Birgitta Sommarbäck.

Enligt henne är gott samarbete och samverkan i lokalsamhället den viktigaste faktorn för att lyckas. Om en medarbetare initierar bättre samverkan kan det påverka både styrning och ledning. En positiv förväntan skapas från övriga aktörer i lokalsamhället om att vi i kyrkan ska arbeta med integrationsfrågor och inkludering, och då sätts lite press på församlingen. Det kan påverka kyrkoherden och kyrkorådet.

– Men det handlar också om att vi gör relevanta saker. Finns det en verksamhet som möter ett verkligt behov, då märks det oftast eftersom människor uttrycker sin uppskattning, säger Birgitta Sommarbäck.

Skärholmens församling är en av Framtiden bor hos oss-församlingarna i Stockholms stift.

Vi är många som vill detta

I Värmdö församling har både förtroendevalda och ledning ställt sig bakom arbetet med att stötta människor på flykt. Det har varit en förutsättning för ett omfattande integrationsarbete.

– Arbetet har verkligen tagit fart och vi har känt ett stort stöd både från kyrkoråd och kyrkoherde i att våga tänka nytt och skapa något bra tillsammans. Vi är många som vill detta och när vi drar åt samma håll blir det en enorm kraft i det, säger Camilla Ulén, präst i Värmdö församling och engagerad i integrationsarbetet.

Agneta Kling kom till Värmdö från Piteå tillsammans med sin man för elva år sedan. Hon beskriver att flytten blev en chans att styra om livet efter många år som egenföretagare. Att engagera sig ideellt blev en viktig del i detta. Agneta började bland annat hjälpa till på ett av kommunens slussboenden 2015, och har efter det även haft uppdrag som God man. Som förtroendevald i Värmdö församling kändes det sedan naturligt för Agneta att engagera sig i arbetet för inkludering och integration, något hon hade tidigare erfarenhet av och det är en verksamhet som församlingen prioriterat.

– Som förtroendevald är det en förmån att även få jobba som volontär på det här sättet. Det är lättare att ta beslut i frågor som kommer upp på styrelsemöten när jag har en inblick i verksamheten. För mig känns det också tryggt att engagera mig genom församlingen. Jag skulle verkligen uppmana människor som funderat på att engagera sig ideellt, men som ännu inte tagit steget att göra det. Sätt av några i timmar i veckan och se vad det gör för dig, tipsar Agneta Kling glatt.

I förorterna växer det nya samhället fram

Framtiden bor hos oss, FBHO, är ett nätverk inom Svenska kyrkan med församlingar som verkar i mångreligiösa och mångetniska förortsområden i Sverige. Den här typen av församlingar har mycket gemensamt med varandra. Typiskt ligger de i städernas utkanter med en modern tegelkyrka mitt på förortstorget, och runt omkring varierad bebyggelse med starkt inslag av hyreslägenheter. Hög andel nya svenskar och asylsökande, flerspråkighet, mångreligiositet och utsatthet präglar miljöerna. I Stockholms stift finns en rad församlingar som ingår i nätverket. Flera av dem är representerade i den här rapporten.

Församlingar i nätverket Framtiden bor hos oss har fått del av kyrkostyrelsens medel och Spånga-Kista församling anordnade en konferens 2019 med stöd av dessa.

Andreas Holmberg, biskop i Stockholms stift, har forskat om FBHO-församlingar i sin avhandling *Kyrka i nytt landskap – en studie i levd ekklesiologi i Svenska kyrkan*. Han undersöker bland andra Vårby gårds kyrka i Huddinge pastorat. I sin avhandling visar han hur en levd

teologi skapas i det nya Sverige, en teologi som präglas av mångfald och mångreligiositet. Hans avhandling är högst relevant även för att förstå det arbete och den teologi som växer fram i Stockholms stift församlingars integrationsarbete.

Medvetet naivt förhållningssätt

Trots utsattheten i förortsområdena vill FBHO-församlingarna gärna betona möjligheterna. En bärande tanke är att de här församlingarna gör unika erfarenheter i en mångfaldsvardag, erfarenheter som hela Svenska kyrkan kommer att göra så småningom. På så sätt blir dessa församlingar vägvisare för kyrkan och samhället in i framtiden.

– Jag tror att vi har utvecklat ett medvetet naivt förhållningssätt i FBHO-församlingarna, säger Beatrice Lönnqvist, kyrkoherde i Botkyrka församling och ordförande i Framtiden bor hos oss. Det är ett pionjärarbete att arbeta i våra sammanhang. Vi går ju på vägar som inte är upptrampade. Då måste vi ha tillit till våra egna värderingar. Och vi måste också stå ut med att vi kan bli lurade.

– I en FBHO-församling är det så mycket som krockar, skeenden och relationer går inte alltid att förutsäga: det blir ofta något helt annat än vad du hade räknat med.

För Beatrice är det nödvändigt att rusta sig med en stor förståelse för sin egen och andras sammanhang och förutsättningar. Det är vad hon menar med att man måste stå ut med att bli lurade. Beatrice förklarar:

– Att jag har vuxit upp i ett land med 200 år av fred gör något med mig. Den som levt i konflikt och krig måste ta sig fram på mer kraftfulla sätt, förklarar Beatrice engagerat. Ett sådant drivande beteende kanske upplevs annorlunda för den som levt i generationer i Sverige.

Hon tar en dikt av Sonja Åkesson som exempel: *Ta ifrån en människa allt, och se så konstigt hon betar sig!* Beatrice talar om naivitet på ett annat sätt än vi kanske är vana vid. För henne är naiviteten ett medvetet förhållningssätt i en ibland komplex värld. Den är ett val som handlar om att stå kvar i ovisshet, friktion och oförutsägbarhet.

Att utgå från vår okränkbara rätt att vara människor

Ordet naivitet uppfattas ofta som en förnekelse av problemen, en idylliserad och förljugen bild av något som egentligen är svårt och utmanande. Men det Beatrice menar är något annat, kanske en vilja att utgå ifrån varje människas rätt till sin okränkbara mänsklighet.

– Integration eller inkludering är inte alltid enkelt och rosenskimrande. När människor möts uppstår friktion och vi utmanas när vi inte förstår varför våra medmänniskor gör saker på andra sätt. Men det är just där, i friktionen, som vi har chansen att lära oss nya saker och bli bättre på att leva tillsammans – inte i någon sorts slutgiltig harmoni utan i utveckling, lärande och förändring, säger Beatrice Lönnqvist.

Alla dessa lärdomar är högst relevanta i en kyrka som vill vara en plats för nyanlända och nya svenskar. I en värld där rasism och främlingsfientlighet ökar är det också viktigt att ta problem på allvar, samtidigt som man behöver stå rustad med en tydlig värdegrund som tar avstamp i mänskliga rättigheter. Den som förstår att det kan vara svårt med integration och inkludering blir inte lika besviken och desillusionerad över det som inte fungerar så bra. Då kan kraften, engagemang och viljan att leva tillsammans bestå.

Hösten 2019 ordnades en konferens inom nätverket Framtiden bor hos oss. Vård för konferensen var Spånga-Kista församling. Konferensen genomfördes delvis med stöd från kyrkostyrelsens medel. På bilden syns Alexandra Pascalidou som föreläste om förorten och om dem som hamnar utanför under rubriken *Jungfru Maria och andra mammor*.

FÖRSAMLINGAR I STOCKHOLMS STIFT SOM INGÅR I FRAMTIDEN BOR HOS OSS, FBHO

- Botkyrka församling
- Haninge pastorat: Västerhaninge-Muskö församling, Österhaninge församling
- Huddinge pastorat: Flemingsbergs församling, S:t Mikael's församling (Vårby gårds kyrka), Trångsund-Skogås församling
- Hässelby församling
- Järfälla församling
- Skärholmens församling
- Spånga-Kista församling
- Sundbybergs församling
- Vällingby församling

Arbetet kommer att ge resultat under lång tid

Ulrika Ekström, präst och integrationsansvarig i Järfälla församling, berättar att församlingen gjort en omfattande omvärldsanalys som varit en grund i arbetet för asylsökande och nyanlända. Om hon inte hade haft omvärldsanalysen i ryggen hade det varit mycket svårare att stå fast vid att inkluderingsarbetet är en del av kyrkans självklara uppdrag.

– Hos oss har behoven fått styra våra verksamheter. Vi startade en insats för kvinnor 65+ efter att SFI uttryckt att det var en målgrupp i stort behov av samhällsinformation, nätverkande och språkträning, berättar Ulrika.

Så småningom upptäckte de att även männen behövde liknande stöd och då fanns viljan att lösa det också. Medvetenheten inom församlingen om att detta arbete sker och behöver ske

Framtiden bor hos oss-församlingarna
finns ofta i de stora städernas utkanter.

har successivt ökat. Styrning och ledning har också varit med på tåget. Genom omvärldsanalysen har Ulrika kunnat förankra och fått alla med sig på tåget.

– Om inte kyrkorådet är med, då fungerar det inte. Sedan har jag hela tiden haft kyrkoherden Krister Kappel med mig. Det har alltid varit en öppen dörr mellan oss och han har agerat bollplank för olika idéer. Ulrika skrattar lite och tillägger: Ofta har han bara sagt: *Tuta och kör!* Det har varit självklart att vi ska åt det här hållet.

För Ulrika är det viktigt att verksamheter inte står och faller med *eldsjälar*. Arbetet ska vara väl förankrat i församlingens styrdokument och vem som helst ska kunna jobba med integrationsarbetet. Om hon själv skulle bli sjuk ska allt inte bara falla ihop. Hon tycker att det skett en utveckling här. Det finns många volontärer som kliver in och både kan och vill jobba.

Inkluderingen gäller alla – inte bara nyanlända

Ulrika vill gärna att vi ska ha en vid definition av vad integration och inkludering är:

– Det handlar ju inte bara om att nyanlända ska inkluderas i Sverige. Till exempel finns det en utbredd religiös beröringsskräck runtom i samhället. Många har föreställningen att religion är förtryckande, och då vill de hjälpa människor bort från religiositet. Men om jag är på kommunen och berättar för dem om vad vi gör i kyrkan för nyanlända, då brukar attityderna ändras. Då blir de som jobbar där inkluderade. De lär sig mer om religioner och i bästa fall släpper de lite på sina fördomar om att religion är något dåligt.

Den religiösa beröringsskräcken leder till låg kunskap och ibland dålig respekt för människor från andra kulturer där religionen kanske är mycket viktigare än den är i det svenska majoritetssamhället. Därför drabbar de här fördomarna mot religion och andlighet många nyanlända.

– Det arbete vi gör är så mycket större än verksamheterna. Vi driver ett stort nätverkande och samverkande arbete här. Det kommer att ge resultat långt fram i tiden och vi bäddar för framtida inkludering när vi jobbar så här.

Avslutande ord

I den här rapporten har vi beskrivit det imponerande arbete som gjorts i Stockholms stifts församlingar för människor på flykt de senaste fem åren. I fokus har vi haft de församlingar som fått ekonomiska medel från kyrkostyrelsen.

Sammantaget har vi kunnat se att inkludering och social sammanhållning stärkts i församlingarnas arbete. Många röster vittnar om en rörelse bort från skapandet av "vi och dom" och en starkt vi-känsla. Samtidigt märks det tydligt att medarbetare upplever en ökande rasism och främlingsfientlighet. Det finns en återkommande berättelse som handlar om hur snabbt det gick från att vi pratade om människovärde och solidaritet hösten 2015 till att alla började tala om misstro, problem och om hur mycket "invandring Sverige tål". Vi ser en oroväckande samhällsutveckling både i Sverige och i världen. Demokratiska värden hotas, tilliten urholkas och på sociala medier sprids populistiska och falska berättelser om flyktingar och minoritetsgrupper.

Men vid sidan av denna dystra bild mognar och växer det pluralistiska och inkluderande samhället. Kanske påminner vårt senmoderna samhälle lite om Jesus tid? Även då var samhället diversifierat med olika religioner, oroligheter och maktobalanser, men också nya andliga och politiska rörelser med visioner och framtidshopp.

Församlingarna i Stockholms stift har trotsat den dystra bilden av ett samhälle i förfall och envist hållit fast vid öppenhet och medmänsklighet. De har med sitt outtröttliga arbete visat att det finns nya, inkluderande sätt att vara kyrka. Kanske är det just i en tid präglad av mångfald och rörelse som kyrkan har möjlighet att kliva fram på nya sätt?

I den här rapporten märks detta tydligt. Flera församlingsmedarbetare vittnar om en diakonal kyrka som låter människor ingå i en kravlös gemenskap. Vänskap och medmänsklighet präglar arbetet, och dessa är djupt kristna värden som låter oss öppna dörrar för den som tänker eller tror annorlunda än vi själva. Det är heller ingen slump att så mycket verksamhet i församlingarna kallas för *mötesplatser*. Alla är välkomna, inte bara du, utan även din familj och dina vänner. Du kan också få hjälp med allt möjligt – förutom att du får fika! I kyrkan träffar du många olika människor, i olika åldrar, från olika samhällsklasser och med olika kulturell, religiös och etnisk bakgrund. Det är en kyrka som präglas av mångfalden och det nya Sverige.

En genomgående lärdom i församlingarna är att man vill stötta människor till egenmakt. Många nyanlända börjar så småningom jobba som volontärer i kyrkan, och ytterligare andra får praktikplatser eller anställningar. Till församlingarna har också etablerade svenskar knutits som volontärer på senare år. Samverkan mellan kyrkan och det omgivande lokala samhället har alltmer blivit ett nav och en nerv och arbetet med religionsdialog är ett fredsskapande arbete som får ringar på vattnet långt utanför det lokala sammanhanget. Allt detta arbete har utvecklats och drivits på i samband med att man mobiliserade alla goda krafter 2015 när det kom så många flyktingar till Sverige.

Det strategiska och visionära ledarskapet är en förutsättning för framgångsrikt integrationsarbete. Det här gäller förstås både kyrkoherdar och kyrkoråd – deras benägenhet att ta kloka beslut utifrån idén om en långsiktigt inkluderande gemenskap är avgörande för framtidens kyrka. Men det gäller också för de diakoner och integrationssamordnare som leder arbetet och som har varit duktiga strateger och visionärer.

Vi hoppas att den här rapporten tydligt har visat hur viktigt arbetet för och med människor på flykt har varit i Stockholms stift. Nu går vi vidare. Nya utmaningar väntar i vårt pluralistiska samhälle. Det känns spännande – och hoppfullt!

Insatser i de olika församlingarna för KS-medlen:

1. **Adolf Fredriks församling** Newcomers, arbete med flyktingar med hbtqi-identitet.
2. **Boo församling** Övergripande integrationsarbete, t ex språkstöd, läger för unga, kultur- och fritidsaktiviteter, kulturaktiviteter och matutdelning.
3. **Botkyrka församling** Barn i väntan, barn i start: Psykosocialt stöd för barn och unga i asylprocessen eller som nyligen fått uppehållstillstånd. Idéburen innovation: syateljé för kvinnor som står långt från arbetsmarknaden.
4. **Brännkyrka församling** Deltagande i seminarium om Svenska kyrkans arbete på förvaren för flyktingar med utvisningsbeslut.
5. **Djurö, Möja och Nämdö församling** Öppen förskola – integrationsarbete för barn och föräldrar.
6. **Eds församling** Fotboll för nyanlända.
7. **Ekerö pastorat** Utveckling av boendelösningar, syateljé för kvinnor som står långt från arbetsmarknaden och integration för nyanlända familjer.
8. **Färingsö församling** Språkcafé, utveckling av boendelösningar och ansvar för ensamkommande unga.
9. **Flemingsbergs församling** Skapa – psykosocialt stöd för nyanlända och etablerade svenskar med hjälp av kultur och kreativitet.
10. **Hammarby församling** Barn i väntan, barn i start: Psykosocialt stöd för barn och unga i asylprocessen eller som nyligen fått uppehållstillstånd. Språkcafé, integrationsarbete för ensamkommande unga, utveckling av boendelösningar, fritidsaktiviteter.
11. **Hedvig Eleonora församling** Integration genom körverksamhet för unga.
12. **Hägerstens församling** Matutdelning till nyanlända unga.
13. **Järfälla församling** Öppna mötesplatser, utbildning för personal, asylsökande och nyanlända, språkcafé, kurser i kristen tro, stödcentrum för språk och samhälle för utlandsfödda kvinnor 65+.
14. **Katarina församling** Goda grannar – religionsdialog, rådgivning, samhällsinformation och språkundervisning för asylsökande och nyanlända i samarbete mellan Svenska kyrkan, Stockholms moské och Islamic Relief.
15. **Nacka församling** *På egna ben* – coachningverksamhet för etablering avseende boende och arbete för nyanlända. Verksamheter för ökad samhällsförståelse för nyanlända och nya svenskar.
16. **Saltsjöbadens församling** Insatser i samverkan med organisationen Välkommen till Saltis – akut-boende, mötesplatser, samtalsforum och fritidsaktiviteter för integration.
17. **Skarpnäcks församling** Café Nykomling – mötesplats och stöd för nyanlända unga.
18. **Skärholmens församling** Uppstart av Barn i väntan, barn i start: Psykosocialt stöd för barn och unga i asylprocessen eller som nyligen fått uppehållstillstånd. Konsert för integration.
19. **Sollentuna församling** Kurs i Motiverande samtal för nyanlända och asylsökande.
20. **Spånga-Kista församling** Lärhjäl, rörelseaktiviteter, grillkvällar, basket, rådgivning, språkcafé, friluftss- och kulturaktiviteter.
21. **S:t Johannes församling** Facebooksida för integration
22. **S:t Mikael's församling** Härbärge/Akuta boendelösningar, stöd för ungdomar på familjehem, olika typer av stöd till ensamkommande unga.
23. **S:ta Clara** (Stockholms domkyrkoförsamling) Matutdelning, praktikplatser, akut stöd och mötesplatser för nyanlända och asylsökande.
24. **Stockholms domkyrkoförsamling** Citydiakoni – mötesplats, akuta behov och långsiktigt arbete med rådgivning och stöd.
25. **Sundbybergs församling** Goda grannar – religionsdialog, rådgivning, samhällsinformation och språkundervisning för asylsökande och nyanlända i samarbete mellan Svenska kyrkan och muslimska och ortodoxa samfund i området.
26. **Täby församling** Språkcafé, mötesplatser, praktikplatser för nyanlända och asylsökande.
27. **Vantörs församling** Barn i väntan, barn i start: Psykosocialt stöd för barn och unga i asylprocessen eller som nyligen fått uppehållstillstånd. Religionsmöten och simskola för nyanlända. Torsdagshäng för ensamkommande.
28. **Vaxholms församling** En hjälpande hand – integrerade utflykter och volontärutbildning.
29. **Vällingby församling** Fotografiutställning för nyanlända.
30. **Värmdö församling** Projekt Lyckebo: plats för kropp och själ – Samverkansprojekt kring arbetsmarknad, fokus unga och ensamkommande.
31. **Össeby församling** Stöd till ensamkommande unga – boendelösningar, aktiviteter och lägerverksamhet.

Innan statliga medel för unga i hemlöshet kom genomfördes insatser för unga även med omställningsmedel.

Mer än 1,3 miljoner människor flydde till Europa 2015, och året efter fortsatte flyktingströmmen. Till Sverige kom över 163 000 barn, kvinnor och män på farliga vägar över hav och land. Civilsamhällesorganisationer och volontärer ryckte in för att stötta flyktingarna och Svenska kyrkan blev omgående en viktig aktör. Församlingar från norr till söder i Stockholms stift gick engagerat in i arbetet för ett värdigt mottagande.

Den här rapporten berättar om medmänsklighet och hopp och om hur dagligt integrationsarbete motar främlingsfientlighet och antidemokratiska krafter. När stater och andra aktörer söker andrum har Svenska kyrkans församlingar i Stockholms stift stått kvar, djupt rotade i kärleken till nästan och till försvar för människans okränkbara värde.

Arbetet med att stötta människor på flykt har lett till nya vänskaper, nya lärdomar, ökad tillit och sammanhållning. Det behövs i en värld där 80 miljoner människor fortfarande är på flykt.